

Henkilökohtaistaminen
Yhdistelmäajoneuvonkuljettajan
ammattitutkinnossa

Timo Määtä
Kehittämishankeraportti

Huhtikuu/ 2008

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Määttä Timo	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 58	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus Salainen ☐ saakka	
Työn nimi Henkilökohtaistaminen yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinnossa		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Vuortama-Räsänen Marja		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän Ammatillinen Opettajakorkeakoulu		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on kertoa Kainuun Ammattiopiston yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinnon henkilökohtaistamisesta.</p> <p>Työssäni on käsitelty koulutuksen taustaa, tutkintoon hakeutumista ja tutkinnon suorittamista nuoriso sekä aikuispuolella. Työssäni käyn läpi erilaiset tutkintomuodot, niiden toimintaympäristöt sekä tutkintojen arviointi kriteerit.</p> <p>Henkilökohtaistamisen pedagogisena pyrkimyksenä on vastata ammattitaidon kehittämisen haasteisiin. Tässä tapauksessa se merkitsee uutta kehittämishankeraporttia ja sen yhdistämistä yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinnon rakentamiseen ja sen soveltamista opetukseen.</p> <p>Henkilökohtaistaminen toteutuu ohjausprosessissa, jossa opiskelijan tavoitteita, kokemuksia ja opiskelulle antamia merkityksiä yhdistetään työelämän vaatimuksiin, tutkintojen perusteisiin ja opetussuunnitelmaan.</p> <p>Henkilökohtaiset opetussuunnitelmat ja niiden käyttöönotto toimivat keinona opintojen joustotavoitteeseen. HOPSilla tarkoitetaan henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa. Se on opiskelijan työväline hänen omalla kehittymisen polullaan - oppimistoimintaa jäsentävä ja tukeva, ajassa muuttuva ja tarkentuva.</p> <p>.Henkilökohtaistaminen edellyttää opettajilta ryhmätyötä, jossa opettajat, opiskelijat ja työelämän edustajat yhdessä kantavat vastuun koulutuksen lopputuloksesta. Tästä voidaan käyttää termiä jaettu asiantuntijuus.</p>		
Avainsanat (asiasanat) henkilökohtaistaminen, yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinto		
Muut tiedot Työhön kuuluvat irralliset liitteet		

Author(s) Määttä Timo	Type of Publication Development project report <hr/> Pages <input type="text"/> Language <input type="text"/> <hr/> Confidential ☐ Until <input type="text"/>
Title Individualisation within the Further Qualification for Drivers with Articulated Vehicles	
Degree Programme Vocational Teacher Education	
Tutor(s) Vuortama-Räsänen Marja	
Assigned by Jyväskylä University of Applied Sciences, Vocational Teacher Education Unit	
Abstract <p>The aim of this study is to describe the individualisation process in the study programme of Further Qualification for Drivers with Articulated Vehicles in Kainuu Vocational College. This thesis covers the background of the educational programme, the application process and the student performance within the study process in both the vocational upper secondary education and training and the vocational adult education and training. Furthermore, the operational environment of the programme as well as the different modes and evaluation criteria of the qualification are discussed.</p> <p>The development of craftsmanship is currently facing new challenges, and the pedagogical goal of individualisation is designed to offer best practices in the new situation. In this case it means that a report of a development project is produced in order to plan the study programme of Further Qualification for Drivers with Articulated Vehicles. The results of the report are applied to the teaching practices within the study programme. From the teachers' point of view individualisation calls for teamwork skills, requiring cooperational activities between teachers, students and the representatives of employers. The success of the educational process demands joint responsibility, which is often referred to as <i>shared expertise</i>.</p> <p>Individualisation is carried out within the student counselling process in which the students' aims, experiences and expectations concerning studying are integrated with the requirements of working life and the criteria of the vocational qualifications, based on the national curricula. The individual learning plan and its adaptation into practice allows flexibility which is the aim of vocational studies. The Finnish acronym HOPS means <i>individual study plan</i>. It is a tool for a student to be used as a guideline in his or her process of professional development – it outlines the studies and supports the individual progress, and it can also be adapted and specified during the course of study.</p>	
Keywords Individualisation, Further Qualification for Drivers with Articulated Vehicles, individual study plan, vocational education and training	
Miscellaneous Appendices	

SISÄLTÖ

1 Johdanto	8
2 Yleistä	9
2.1 Ammatillinen koulutus	10
2.2 Aikuiskoulutus	11
2.3 Aiempien koulutusmuotojen ongelmat	11
3 Opetuksen tulevaisuus	13
3.1 Järjestämissuunnitelma	14
3.2 Kuljettajan ammatillinen osaaminen	15
3.3 Kuljettajan ammattitaito	16
4 Henkilökohtaistaminen	19
4.1 Henkilökohtaistaminen tukee ammatillista kasvua	19
4.2 Henkilökohtaistamisen kohteet opettajan ammatillisen kehittymisen peruselementteinä	26
4.3 Ohjauksen resurssit	27
4.4. Perittävät maksut	28
4.5 Näyttötutkintoon hakeutumisen henkilökohtaistaminen	28
4.6 Perehdytys	29
4.7 Ohjaus ja tuki	29
4.8 Ammattitaidon hankkiminen:työ-opiskelu-näyttö	31
4.9. Näyttötutkinnon suorittamisen henkilökohtaistaminen	32
4.10 Suunnitteluvaihe henkilökohtaistamisessa	32
4.11 Osaamisen tunnistaminen	33
5 Tutkinnon suorittaminen	34
5.1. Henkilökohtaistamisen palautejärjestelmä	36
6 Näyttötutkintotilaisuuksien sisältö ja näyttöympäristöt	37

6.1 Tutkintosuoritusten arviointi	39
6.1.1 Arvioijien valinta ja arviointiosaamisen ylläpito	39
6.1.2 Tutkintosuoritusten arviointi	39
6.1.3 Arviointiesityksen tekeminen ja dokumentointi	40
6.1.4 Arvioinnista, oikaisumenettelystä, tutkintosuoritusten Uusinnasta ja arviointipäätöksestä tiedottaminen	41

7 Pohdinta	42
-------------------	-----------

LÄHTEET

LIITTEET

1. Johdanto

Opinnäytetyön tarkoituksena on kertoa Kainuun Ammattiopiston yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinnon henkilökohtaistamisesta. Aiheeni olen valinnut opettajan työn vaatimuksesta koska opetan logistiikan alan opiskelijoita. Työni on kehittämishanke. Opiskelen Jyväskylän Ammattikorkeakoulussa ja kehittämishankkeeni liittyy opettajan pedagogisiin opintoihin Ammatillisessa opettajakorkeakoulussa.

Työssäni on käsitelty koulutuksen taustaa, tutkintoon hakeutumista ja tutkinnon suorittamista nuoriso sekä aikuispuolella. Työssäni käyn läpi erilaiset tutkintomuodot, niiden toimintaympäristöt sekä tutkintojen arviointi kriteerit.

Ammattitutkinto on muodostunut työelämän tarpeiden vaatimuksesta.

Tekniikan alan koulutuksen vetovoimaisuutta parannetaan saamalla alalle riittävästi ammatillisesti suuntautuneita ja opiskeluun motivoituneita opiskelijoita. Ammatillisen koulutuksen merkitystä koulutusväylänä on vahvistettava lukion rinnalla, koska ammattitehtäviin valmistuvien määrä on taattava ja heidän osaamisestaan huolehdittava. Lisäksi koulutuksen keskeyttämistä tulee ehkäistä. Näihin voitaisiin vaikuttaa valitsemalla alalle vanhempia oppilaita sekä yhdistää esim. lukion ja tekniikan alan tutkinnot, jolloin oppilas voisi suorittaa ns. kaksoistutkinnon.

Tekniikan alan tutkintorakenne on arvioitava ja kehitettävä selkeämpään suuntaan, jotta se palvelisi opiskelijoita sekä työnantajia.

Käytettävissä oleva pedagogiikka on kehitettävä käytännön läheisemmäksi, jolloin opetussisällöt liittyvät ammatilliseen kasvuun ja kehittymiseen.

Koulutuksessa tulee pyrkiä etenemään käytännöstä teoriaan.

Työssäoppimisjärjestelmän käytännön toteutus on saatava työelämä läheisemmäksi.

Henkilökohtaiset opetussuunnitelmat ja niiden käyttöönottoaminen toimivat keinona opintojen joustotavoitteeseen. HOPSilla tarkoitetaan henkilökohtaista opiskelusuunnitelmaa. Se on opiskelijan työväline hänen omalla kehittymisen polullaan - oppimistoimintaa jäsentävä ja tukeva, ajassa muuttuva ja tarkentuva.

Opettajien työelämäosaamista voidaan parantaa tutkimus- ja palvelutoimintaan osallistumisena.

Aikuiskoulutuksessa koulutustoimenpiteitä tulee suunnata enemmän työmarkkinoilla oleviin ikäluokkiin sekä koulutusmahdollisuuksia parantaa omaehtoisen, työvoimapolitiittisen sekä yritysten henkilökoulutusten parissa. Erilaisten tekniikan alojen tarpeiden huomioiminen koulutuksen suunnittelussa sekä järjestämisessä. Pitkäkestoisen koulutuksen rinnalle tulee lisätä lyhytkestoisia aikuiskoulutuksen muotoja. (www.min.edu.fi)

2. Yleistä

Kainuun ammattiopisto (lyhennetään KAO) on kunnallisena liikelaitoksena toimiva asiakaspalveluorganisaatio, joka muodostaa Kainuun koulutustoimialan ammatillisen koulutuksen tulosalueen.

Kainuun ammattiopisto (KAO) on Kainuun maakunta – kuntayhtymän omistama kunnallinen liikelaitos. Monialainen oppilaitos antaa Kainuussa toisen asteen ammatillista koulutusta nuorille sekä aikuisille. Kiinteät toimipaikat ovat Kajaanissa, Kuhmossa, Sotkamossa, Suomussalmella ja Vaalassa.

Kainuun ammattiopistossa opiskelee noin 2800 nuorta ja aikuista sekä 500 oppisopimusopiskelijaa.

Työntekijöitä on noin 380 henkilöä ja liikevaihto on noin 24 miljoonaa euroa. (www.kao.fi).

Työelämä perustuu yhä enemmän osaamiseen ja tietoon. Aikuiskoulutuksen tehtävänä on vastata monipuolisesti työelämän ja aikuisväestön osaamis- ja sivistystarpeisiin.

Kainuun ammattiopiston aikuiskoulutuspalvelut Edukain koulutuksissa huomioidaan aina sekä oppijan että hänen työyhteisönsä lähtötilanne, tarpeet ja odotukset. Aikuiskoulutuksen monipuoliset asiantuntijamme tietävät, miten yhdistää oppijan elämänkokemus ja vankka työhistoria sekä toisaalta laadukkaat opetussisällöt, -menetelmät ja -ympäristöt.

Tarjoamme useiden eri rahoitusjärjestelmien mukaista koulutusta. Jos sinulla on koulutustarvetta, niin yhdessä löydämme varmasti ratkaisut sen toteuttamiseksi ja kustantamiseksi. Edukai tarjoaa työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta, omaehtoista ammatillista lisäkoulutusta, Noste-koulutusta, oppisopimuskoulutusta, työnantajan kokonaan tai osittain rahoittamaa ja omaraahoitteista koulutusta. Toteutamme koulutuksen joko tutkintotavoitteisena tai räätälöitynä erityiskoulutuksena juuri sinun tarpeittesi mukaisesti.

Kouluttautumista ei pidetä vain nuorten yksinoikeutena - koskaan ei ole liian myöhäistä lähteä opiskelemaan.

2.1 Ammatillinen koulutus

Ammatillista peruskoulutusta järjestetään ammatillisissa oppilaitoksissa ja oppisopimuskoulutuksena käytännöllisesti katsoen kaikilla aloilla. Ammatillisen perustutkinnon suorittaminen kestää 3 vuotta, ja opetusta annetaan monialaisissa tai erikoistuneissa ammatillisissa oppilaitoksissa. Kolmivuotinen ammatillinen perustutkinto tuottaa kelpoisuuden kaikkeen korkea-asteen koulutukseen.

Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998).

2.2 Aikuiskoulutus

Aikuiskoulutuksena oppilaitoksissa toteutettavan opetuksen kirjo on laaja. Aikuisille järjestetään perustutkinto-opetusta, tutkintoon kuuluvien opintojen avointa tarjontaa (esim. avoin yliopisto) ja näyttötutkintoihin valmistavaa koulutusta. Tärkeä osa aikuiskoulutusta on ammattitaitoa uudistava, laajentava ja syventävä lisä- ja täydennyskoulutus. Huolimatta aikuiskoulutuksen voimakkaista kytkennöistä työelämään ja työmarkkinoihin kaikki koulutus ei liity suoraan työhön ja ammattitaitoon. Tarjolla on runsaasti mm. kansalaistaitoihin valmentavia ja yhteiskunnallisia opintoja. Aikuisopiskelu voi olla myös puhtaasti harrastuksellista tietojen ja taitojen kartuttamista. (www.oph.fi/koulutusjärjestelmä/aikuiskoulutus)

2.3 Aiempien koulutusmuotojen ongelmat

Nuorten toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa on 2000-luvun alussa neljä keskeistä ongelmaa. Näistä kaikkein olennaisin liittyy tekniikan alan ammatillisen koulutuksen rakenteeseen. Loput kolme liittyvät yleisesti työelämän ja koulutuksen kohtaamiseen.

Keskeisimmät ongelmakohdat työelämän näkökulmasta ovat:

- koulutuksen kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa
- tekniikan alan tutkintorakenne
- ammatillinen koulutus liian teoreettista
- ammatillisen peruskoulutuksen sisällöt

Ongelmana yritysten näkökulmasta on se, että tekniikan alan koulutukseen ei hakeuduta riittävästi suhteessa alojen rekrytointitarpeeseen. Oman ongelmansa tähän tuo ammatillisten tutkintojen muuttuminen kolmivuotisiksi porrasteisesti vuosien 1999 -2001 aikana. Tutkinnon suorittamisen pidentymisen vuoksi tekniikan aloilla on ollut välivaihe, ennen kuin koulutuksesta valmistutaan joustavasti työelämään. On otettava huomioon, että alalle valmistuneet sijoittuvat myös muille kuin koulutuslalleen. Myöskin on syytä esittää kysymys, voidaanko tekniikan aloilla puhua todellisesta työvoimapulasta kun samaan aikaan työttömien määrä yhteiskunnassa on

suuri. (Tilastotutkimus 2001)

Vuodesta 1995 lähtien kehitys on kulkenut kohti laaja-alaisempia perustutkintoja, mutta kehitys on ollut epätasaista eri koulutusaloilla esim. sosiaali- ja terveysalalla yhdeksästä tutkinnosta on tehty yksi perustutkinto. Tekniikan ja liikenteen alan tutkintorakenteessa sen sijaan on tällä hetkellä 26 perustutkintoa. Koulutusvalintoja tekevän nuoren näkökulmasta tutkintorakenteen tulisi olla yksinkertaisempi ja selkeämpi. Nyt tulisivin selvittää miten eri koulutusohjelmista todellisuudessa sijoitutaan työtehtäviin ja kehittää koulutusrakennetta sen mukaan. Voidaan kuitenkin sanoa, että laaja-alaisen koulutusohjelmien vaikuttavuus ja kohdentuvuus on parempi kuin kapeampien koulutusohjelmien kohdalla.

Ammatillisen koulutuksen ongelmana on teoriapainotteisuus eikä työelämälähtöisyys toteudu koska osaamista ei osata soveltaa käytännössä. Puutteita on varsin usein yleisessä osaamisessa, kuten ammatissa tarvittavien tietoteknisten taitojen, ammatillisen kielitaidon sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen hallinnassa. Toiseksi vastavalmistuneet eivät hallitse työssä tarvittavia peruskädentaitoja tai käytettäviä koneita ja laitteita.

Ammatillisten perustutkintojen uudistamisella on pyritty koulutuksen käytännönläheisyyden ja laaja-alaisuuden lisäämiseen. Onkin huomioitava, ettei uudistetusta toisen asteen koulutuksesta ole yrityksissä käytännössä kokemusta, joten lähivuodet näyttävät miten uudet tutkinnot parantavat tilannetta.

Aikuiskoulutukselta odotetaan ennen kaikkea joustavuutta.

Aikuisopiskelijoiden tarpeet on huomioitava sekä koulutuksen rakenteessa sekä koulutuksen sisällössä ja pedagogiikassa. Haasteen aikuiskoulutukselle muodostavat uudet toimialat, joissa korostuvat uudenlaiset päällekkäiset osaamisalueet. Yrityksissä tarvitaan nykyisin erityisesti esim. esimieskoulutusta, kieli- ja tiimityökoulutusta.

Koulutuksessa ei saa reagoida ainoastaan kasvualojen osaamis- ja koulutustarpeisiin vaan myös taantuma alojen henkilöstön osaaminen tärkeää.

Työssäoppimisessa saadaan parhaimpia oppimistuloksia ammateissa, joiden työtehtävät ovat selkeitä ja toistoon perustuvia. Tekniikan alalla, jossa teknologiat kehittyvät jatkuvasti ja tuotanto- ja työtekniikat muuttuvat nopeatempoisesti – työssäoppimisjaksojen hyöty ei välttämättä ole suuri. Oppilaitoksilla tulee olla tarpeeksi kattava yhteistyöverkosto lähialueiden yritysten kanssa, jotta vuoropuhelu olisi mahdollisimman monipuolista. (Tekniikan alan koulutuksen kehittämistarpeet 1.1.2000 – 31.5.2002)

3. Opetuksen tulevaisuus

Ammatillista koulutusjärjestelmää ollaan kehittämässä työelämän tarpeiden suuntaan, työelämän ja yksilön välisten intressien ristiriidat, kohtaamattomuus, työssä jaksaminen ja muut yksilötason ongelmat ovat ajankohtaisia. Varmuus työllisyyden jatkumisesta lisääntyy koulutuksen myötä →mahdollisuus työn saamiseen tai jatkuvuuteen.

Aikuiskoulutukseen haetaan itsensä ja ammattitaidon kehittämisen vuoksi. Henkilökohtaistaminen suuntaa itsensä toteuttamiseen työelämässä. Se kiteyttää ja tuo konkreettisesti esiin itsensä kehittämisen ammatillisen koulutusjärjestelmän keinoin. Opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen näyttösuunnitelma (HENSU), jossa määritellään näyttöpaikka, -aika, -tehtävät ja näytön arvioitsijat. Jokaiselle tutkinnon osalle laaditaan oma suunnitelma kouluttajan, työpaikkaohjaajan ja opiskelijan yhteistyönä. Tutkinnon suorittajan aiemmat dokumentoidut näytöt huomioidaan näyttösuunnitelmaa tehtäessä. HENSU toimii opiskelijan ja työpaikkaohjaajan ohjenuorana näyttöjaksoissa.

Kasvatetaan yksilöllisten oppimispolkujen avulla moniosaajia, joilla on yleisiä työvalmiuksia ja valmius jatkuvaan muutokseen. Rajattujen työtehtävien hyvästä suorittamisesta siirrytään laaja-alaisiksi yleisosaajiksi. Yleisosaajuus edustaa väistämättä pinnallista ja hajanaista tieto- ja osaamisperustaa.

Opettajien asiantuntijuus muuttuu sekatyöläisyydeksi ja rikkoo perinteisiä mielikuvia ammattitaidosta ja ammatillisuudesta. Työssään he kohtaavat työn pedagogisoinnin pyrkimykset ja käytäntöpainotteisen koulutuksen kehittämisen paineet.

Opettajana täytyy ottaa itsestään enemmän irti, sitoutua koulutuksiin ja ihmisiin. Pyrkiä johdattamaan opintielle ja ”potkia” eteenpäin ja houkutella, jotta into lopahda kesken. Erittäin raskasta henkisesti ja työllisestikin(etenkin nuorisopuolella)

3.1 Järjestämissuunnitelma

Näyttötutkintojen järjestämissuunnitelma on tutkinnon järjestäjän laatima suunnitelma näyttötutkinnon toteutuksesta ja arvioinnista. Suunnitelma sisältää selvityksen;

- tutkinnon järjestäjän taustatiedoista
- näyttöjen tarjonnasta ja sisällöstä
- näyttöympäristöstä
- näyttöjen arvioinnista
- henkilökohtaistamisesta

NSJ laaditaan yritysten tai yhteisöjen työnantaja- ja työntekijäedustajien kanssa yhteistyössä.

Tämä vaaditaan jo Opetushallituksen puolelta(Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998), jotta myönnetään lupa ko.koulutukseen. Suunnitelmassa on kerrottu kaikki koulutukselle tärkeät asiat jonka perusteella se tehdään ja muokataan. Samalla se antaa opettajalle pohjan jolla edetä uudessa koulutuksessa(jota aiemmin ei ole KAOssa ole ollut). Minulle on merkityksellistä se, että on oma pohja jolle nojata oppilaitoksena vaikka yhteistyötä tehdäänkin eri oppilaitosten välillä.

Työelämälähtöisyys ja käytännönläheisyys ovat lähes muuttuneet ehdottomiksi toiminnoiksi joiden arvoa ei kukaan voi kyseenalaistaa. Tästä johtuen opetusta, koulutusta ja koulutusohjelmia karsitaan ja suunnataan uudelleen.

3.2. Kuljettajan ammatillinen osaaminen

Tutkinnon pakolliset osat:

1. Ajoneuvotekniikka
2. Yhteistyö ja asiakaspalvelu
3. Turvallisuus

Lisäksi on valittava vähintään kaksi seuraavista osista:

1. Kappaletavarakuljetukset
2. Massatavara- ja erikoiskuljetukset
3. Säiliökuljetukset
4. Puutavaran kaukokuljetukset

Perusteelliset selitykset näihin kohtiin löytyvät YHDISTELMÄAJONEUVON KULJETTAJAN AMMATTITUKINTO, näyttötutkinnon järjestämissuunnitelma 2008. Kohdasta liite 1. tutkinnon perusteet.

Monet asiat ovat yhteydessä osaamiseen ja ammattitaitoon. Voidaan ajatella, että ammatillinen osaaminen muodostuu toisaalta ammatissa tarvittavista tiedoista ja taidoista, mutta toisaalta henkilön persoonallisuuden eri puolista, joita perimä ja sosiaalinen toimintaympäristö elämän aikana muokkaavat.

Osaamista käytetään luonnollisesti muissakin elämänalueissa kuin ammatissa toimiessa. Siksi tässä osaamista pidetään yläkäsitteenä, ammattitaitoa ja asiantuntijuutta sen alakäsitteinä. On syytä korostaa, että osaaminen ja sen alakäsitteet eivät ole staattisia, vaan muovautuvat koko ajan ihmisen kokemuksen kautta.

Osaamisen ja ammattitaidon perustana on kyvykkyys. Kyvykkyys on seurausta peritystä lahjakkuudesta ja toisaalta koulutuksen ja kokemuksen kautta opitusta.

Osaamisella tarkoitetaan työn vaatimien tietojen ja taitojen hallintaa ja niiden soveltamista käytännön työtehtäviin.

Omiin oppilaisiin soveltaen voisin sanoa heidän olevan tämän polun alkupäässä. Opetamme heille tietoja ja taitoja ja jotkut osaavat paremmin

sekä toiset huonommin. Itsekin ”pitkän” työkoulun käyneenä tiedän miten hidasta ammatillinen kasvu parhaillaan voi olla.

3.3 Kuljettajan ammattitaito

Mistä ammattitaito rakentuu?

Henkilökohtaistamisen liittäminen ammattitaidon kehittymiseen edellyttää ammattitaidon ja sen lähikäsitteiden tarkastelua. Tällä tavoin voidaan pyrkiä täsmentämään henkilökohtaistamisen roolia ammattitaidon kehittämisessä.

Ammattitaito, kvaifikaatiot, pätevyys

Ammatillisessa aikuiskoulutuksessa on yhä enemmän tarkoitus tähdätä näyttötutkintojen suorittamiseen. Perusteluna tälle on irrallisia osaamisen puutteita paikkailevia kursseja pitkäjänteisempi työ ammattitaidon saavuttamiseksi (Vaso & Vertanen 2000, 94)

. Näyttötutkintojen perustavoitteena on saada työelämän kannalta validi ja yhteismitallinen osoitus ammattitaidosta riippumatta sen hankkimistavasta. Taustalla on myös ajatus oppimisesta elinikäisenä prosessina. Laajemmin järjestelmä liittyy Euroopan yhdistymiseen ja ammattitaidon kansainväliseen vertailukelpoisuuden kehittämiseen.

Näyttötutkinnon suorittamisen seurauksena opiskelija voi olettaa parantaneensa asemaansa työmarkkinoilla. Luukkaisen (2000, 79) mukaan kvaifikaatio on se *tunnustettu* osaaminen, jolla työntekijä vastaa työn tai työnantajan asettamiin vaatimuksiin ja haasteisiin.

Kvaifikaation ja pätevyyden erona Luukkainen näkee sen, että *henkilö voi olla pätevä tekemään jotain asiaa (kompetentti), vaikkei hänellä olekaan virallista tutkintoa tai osaaminen ei ole muulla tavoin tunnustettua (kvaifioitua)*. Toisessa äärlaidassa työntekijä saattaa olla koulutuksen avulla kvaifioitunut (esimerkiksi suorittanut näyttötutkinnon), muttei ole pätevä tekemään työtä.

Kun pohditaan opiskelun ja näyttösuunnitelman yhteyttä ammattitaitoon, voi henkilökohtaistaminen edistää monin tavoin ammattitaidon kehittymistä eri kvaifikaatioiden kohdalla. Näyttösuunnitelman tekeminen on vaihe, jossa

ammattitaitovaatimuksia joudutaan konkretisoimaan ja opiskelija on nähtävä osin työntekijän roolista käsin. Ohjausprosessin avulla toteutettava opiskelun henkilökohtaistaminen voi jäsentää ja täsmentää ammattitaidon kehittämiseen tarvittavia suunnitelmia. Ohjausprosessissa reflektoidaan eli arvioidaan ammatillisen kehittymisen suuntaa ja painotuksia. Reflektointi on kognitiivista, sosiaalista ja kokemuksellista arviointia, jossa arvoilla ja merkityksillä on keskeinen sija. Reflektointi eroaa metakognitiosta joka viittaa lähinnä yksilöön ja yleisiin ongelmanratkaisutaitoihin, joissa arvokysymykset eivät nouse merkittävästi esille. Seuraavassa on joitain näkökulmia siitä, miten reflektointi liittyy kvalifikaatioon.

Ammatillisessa kehittämisessä reflektointi

- edistää *tuotannollisten kvalifikaatioiden* näkökulmasta kykyä keskittyä työn tuottavuuden kannalta olennaisiin tehtäviin. Työn kehittyminen käsitteellisemmäksi lisää vaatimuksia analysointi- ja päättelykyvystä sekä sosiaalisten taitojen hallinnasta. Reflektointitaitojen oppiminen on tavoite jo itsessään, koska se vaikuttaa tuotannollisessa toiminnassa tarvittavien sosiaalisten ja käsitteellisten taitojen kehittymiseen.
- on *kehittämiskvalifikaatioiden* edellytys. Työn kehittämisessä aiemmat kokemukset otetaan tietoisesti tarkastelun kohteeksi ja muokataan työn kehittyviä vaatimuksia/mahdollisuuksia vastaaviksi. Reflektointi merkitsee uusia kysymyksiä ja luovaa asioiden uudelleen hahmottamista tai vähintään työn näkemistä aiempaa monipuolisemmin. Korkean osaamisen tasolla reflektointi on keino, jolla voidaan tehdä näkyväksi intuitiivista ongelmaratkaisua ja ns. hiljaista tietoa. Tämä hyödyttää työn kehittämistä, ammattitaidon välittämistä toisille työntekijöille ja parantaa toimintastrategioiden joustavuutta.
- on *normatiivisten kvalifikaatioiden motivationaalisen* puolen edellytys. Motivaatio rakentuu työlle asetetuista

henkilökohtaisista merkityksistä. Oman motivaation tunteminen osaksi työn kokonaisuutta lisää hallinnan tunnetta parantaen työntekijän tuottavuutta. Reflektoinnin yhteys motivaatioon liittyy keskeisimmin ehkä sen tietoisuutta tuottavaan tehtävään. Motivaatio suuntaa toimintaa, mutta suuntautuminen ei synny ilman yksilön tietoisuutta valinnanmahdollisuuksista. Reflektoinnin avulla yksilö suhteuttaa pyrkimyksiään ympäröivään todellisuuteen. Ammatillisen kehittymisen kunnianhimoisuus, syvällisyys ja pitkäjänteisyys on paljolti riippuvainen juuri motivaatioon liittyvän reflektoinnin onnistumisesta.

- auttaa kehittämään epävarmuuden hallintataitoja ja lisää hallinnan tunnetta. Epävarmuuksia työelämässä on paljon työsuhdekysymyksissä, ristiriitaisissa odotuksissa, työelämän muutoksissa, omassa jaksamisessa jne. Reflektointi liittyy tässä *normatiivisten kvalifikaatioiden mukautumisulottuvuuteen* ja se voidaan nähdä myös sopeutumisen keinona. Vaikka reflektointi palvelee työssä selviytymistä, ei raja kehittämiseen ei ole jyrkkä. Esimerkiksi työuupumuksen uhatessa reflektointi on tärkeää, koska oman ja työympäristön toiminnan kriittinen arviointi sekä uusien työtapojen kehittäminen on välttämätöntä.
- luo pohjaa *kapasiteettikvalifikaatioiden* kehittymiselle. Esimerkiksi sopivien oppimistyylien löytäminen edistää kykyjen kehittämistä. Oppimisvaikeuksien tunnistaminen mahdollistaa opetusjärjestelyt, joiden avulla opiskelija voi saada parhaiten potentiaalinsa käyttöön. Joissain tapauksissa voi terveyden ylläpitämisen merkitys työn tuloksellisuudessa ja työssä jaksamisessa olla tärkeä arvioitava asia.

Osaamisvaatimukset, jotka henkilön tulee täyttää. esim. voidaan verrata keskenään 50-luvun autonkuljettajaa ja 2000 – luvun kuljettajaa.

Nykyisin työtehtävät ovat kuitenkin usein niin vaativia, ettei ihminen useinkaan kykene niitä yksin täyttämään. Työn persoonallistumisesta on kysymys silloin, kun työtä muotoillaan vastaamaan ko. työntekijän osaamisprofiilia.

Aikaisemmin todistettavasti hankittu ammattitaito ja osaaminen tunnustetaan haastattelulla ja erillisellä osaamisanalyysillä. Tunnistamisen jälkeen päätetään miltä osin hakeutujan osoitettu osaaminen voidaan ehdottaa tunnustettavaksi ja miltä osin hakeutuja voidaan ohjata suoraan tutkinnon tai tutkinnon osan suorittamiseen.

Jos hakeutuja ei täytä annettuja ammattitaito vaatimuksia, hakeutujaa ohjataan tarvittavan lisäammattitaidon hankkimiseen. Tällöin hakeutujalle myös selvitetään erilaiset oppimis mahdollisuudet, joita koulutuksen järjestäjällä on mahdollisuus tarjota.

Ennen työ opetti tekemään sekä oli joku joka opetti työn ohessa. Nykyään koulutus ja oppilaitokset erilaisine koulutuksineen pyrkivät paikkaamaan aukon.

4. Henkilökohtaistaminen

Henkilökohtaistamisen pedagogisena pyrkimyksenä on vastata ammattitaidon kehittämisen haasteisiin. Tässä tapauksessa se merkitsee esim. uutta kehittämishankeraporttia tai yhdistelmäajoneuvonkuljettajan tutkinnonammattitutkinnon rakentamista ja soveltamista opetukseen.

Henkilökohtaistamisen taustalla on työn lisääntyvä käsitteellistyminen ja asiantuntijuuden muutos, jossa työtoiminnan perusteiden jatkuva arviointi ja vuorovaikutustaidot ovat tulleet teknisen osaamisen ohella tuotannon ydintekijöiksi.

Henkilökohtaistaminen toteutuu ohjausprosessissa, jossa opiskelijan tavoitteita, kokemuksia ja opiskelulle antamia merkityksiä yhdistetään työelämän vaatimukseen, tutkintojen perusteisiin ja opetussuunnitelmaan.

Henkilökohtaistamisen kohteita jäsentämällä hahmotetaan ammatillisen kehittymisen peruselementtejä.

Kohteiden määrittely avaa tarkasteltavaksi monia oppimisen osa-alueita ja artikkelissa pohditaan, mitä opettajan osaamiseen ja oppilaitosorganisaation muutoksiin liittyviä haasteita tämä asettaa.

Oppimisprosessin kuvailun kautta pyritään ruohonjuuritasolla hahmottamaan henkilökohtaistamisen muuttuvaa luonnetta oppimisen eri vaiheissa. Jaettu asiantuntijuus nähdään käsitteenä, joka voisi parhaiten jäsentää monelle oppimisen alueelle ulottuvan henkilökohtaistamisen vaikeasti hahmotettavia toimijoita ja näiden roolia.

4.1 Henkilökohtaistaminen tukee ammatillista kasvua

Opiskelun henkilökohtaistamisessa on pelkistetyksi kysymys opiskelijan oman äänen kuulumisesta oppimisprosessissa. Opiskelijan kokemuksilla, tavoitteilla ja tämän opiskelulle antamalla merkityksillä sekä näiden asioiden kehittymisellä on oppimisen lopputuloksessa keskeinen osuus. *Opiskelun lähtökohtana on, ja sitä rajaavat, kolme peruselementtiä: a) tutkinnon perusteet sekä opetussuunnitelman tavoitteet ja vaatimukset, b) opiskelijan tavoitteet ja tämän opiskelulle antamat merkitykset sekä c) työelämän vaatimukset. Henkilökohtaistamisen ydin on opiskelijan ammattitaidon kehittämisessä.*

Ydintavoitteen toteuttamisessa opiskelun peruselementtejä arvioidaan kriittisesti. Prosessissa arvioinnin ja muutoksen kohteena voivat olla opiskelijan toiminta, oppilaitoksen toimintatapa sekä tietyissä rajoissa tutkinnon tavoitteet, opetussuunnitelma ja työelämän vaatimukset.

Vaikka henkilökohtaistaminen on opiskelijälähtöistä, se ei voi merkitä esimerkiksi tutkintojen perusteiden mielivaltaista tulkintaa. Opiskelijan tavoitteet ja merkitykset on suhteutettava tutkinnon perusteiden raameihin. Myöskään työelämän vaatimuksia ei voi sivuuttaa. ”Työelämän vaatimuksissa” on kuitenkin ammattialan sisällä työpaikkakohtaisia eroja ja ammattitaitoisen

”vaatimusten” kritiikitön ja aloitekyvytön toteuttaja. työntekijän odotetaan harvoin olevan marionettimainen, ylhäältä annettujen

Henkilökohtaistamiseen voi lisätä vielä tarkentavia määritteitä. Yksi niistä on opiskelijan huomioiminen yksilönä, joka paikantaa opiskelua omassa elämäntilanteessaan. Tähän kuuluvat mm. uratavoitteet, työssä jaksaminen, oman osaamisen arviointi, työelämän vaatimukset, oppimistarpeet ja –taidot, perhe, terveys. Opiskelijan laajempien henkilökohtaisten merkitysten huomioiminen lisää hallinnan tunnetta opiskeluun ja pidemmällä tähtäimellä työhön edistäen ammatillisen kehityksen lisäksi työssä jaksamista.

Opiskelijan elämänhallinnan tunteella on voitu havaita olevan esimerkiksi opintomenestystä huomattavasti voimakkaampi yhteys työllistymiseen (Harju 2001). Henkilökohtaistaminen voidaan nähdä oppimisprosessin punaisena lankana, jossa käsitys ammattitaidosta kehittyy reflektoinnin avulla. Aikuiskoulutuksessa voidaan olettaa opiskelijan hallitsevan jo joitain ammattiin vaadittavia tieto- ja taitorakenteita. Oppiminen on näiden rakenteiden rikastamista ja uudelleenorganisointia, toisinaan tosin myös vanhoista malleista poisoppimista.

Henkilökohtaistamisessa ei ole kysymys yksinkertaisesta temppuvalikoimasta tai ”työkalupakista”, jonka avulla opettajan on mahdollista piiloutua muiden keksimien ajatusten taakse. Henkilökohtaistaminen edellyttää opettajan mukanaoloa oppimisprosessissa ja eri toimijoiden kanssa tapahtuvaa yhteistä ongelmanratkaisuprosessia, jonka tuloksia ei voi täysin ennustaa. Henkilökohtaistamalla oppimista ei myöskään saada ongelmattomaksi. Oletuksena kuitenkin on, että oppimisen pulmatilanteita on mahdollista paremmin selvittää (vrt. Pasasen 2000) ja yhdessä opiskelijan kanssa voidaan päästä tämän kehittymisen kannalta keskeisten kysymysten äärelle.

4.2 Henkilökohtaistamisen kohteet opettajan ammatillisen kehittymisen peruselementteinä

Ohjaustaidot nähdään usein avaintekijöinä opettajan roolin muuttumisessa, jolloin henkilökohtaistamisen kohteiden määrittely tuo mukanaan myös kysymyksen opettajan lisääntyneistä pätevyysvaatimuksista. Tähän kohtaan olen pyrkinyt vaikuttamaan määrätietoisella opiskelulla opettaja opinnoissa.

Opiskelun henkilökohtaistamisen kohteet voidaan karkeasti ottaen jakaa opiskelun suunnitteluun, kolmikantayhteistyöhön ja oppimisprosessin ohjaukseen. Kategoriat menevät päällekkäin, mutta jäsentely voi toimia heuristisena apuvälineenä pohdittaessa sitä, mistä henkilökohtaistamisessa on kysymys.

Opiskelusuunnitelman ohjaus.

Ohjauksen ydintä on prosessinomaisuus, suunnitelmiin palaaminen ja niiden arviointi opiskelun kuluessa. Ohjausprosessissa on tärkeää opettajan kyky kuunnella opiskelijaa ja huomioida tämän elämäntilanteen mahdollinen vaikutus opiskeluun. Prosessinomaisuus merkitsee ohjauksen ajoittumista opiskelijavalinnoista opiskelun jälkeiseen ratkaisuun sekä mahdolliseen seurantaan työssä selviytymisessä. Suunnitteluun liittyy sopimusten tekemistä opiskelun toteuttamistavoista ja eri osapuolien vastuualueista

Näyttösuunnitelman ohjaus.

Opettajan substanssiosaaminen (työelämäntuntemus, työn hallinta, tutkintovaatimusten tunteminen) on ensisijaista, mutta henkilökohtaistaminen edellyttää vuorovaikutustaitoja, vaikka arvioitaisiin puhtaasti teknistä osaamista.

Ohjaus elinikäiseen oppimiseen

Opettajalta tämä edellyttää opiskelijan henkilökohtaisen oppimisprosessin hyvää tuntemusta sekä kykyä yhdistää se ammattitaidon ydinalueisiin ja työelämän kehitykseen. Opiskelu- tai näyttösuunnitelman tapaisia sopimuksia ei tehdä, mutta koulutuksen pitkäaikaisen vaikuttavuuden kannalta kiinnostuksen herättäminen oppimiseen on oppilaitosten keskeisiä tehtäviä.

Työssäoppimisen ohjaus

Käsiteltävänä on ammattitaidon kehittäminen ja opiskelijan käsitys itsestään työntekijänä.

Opettajalta edellytetään substanssiosaamista, mutta yhtä tärkeää on avoimen, opiskelijan oppimisprosessia tukevan vuorovaikutuksen edistäminen oppilaitoksen, opiskelijan, työpaikkaohjaajan ja yrityksen muiden edustajien välillä.

Tuotannollis-tekniisten taitojen ohjauksessa opettajan on hallittava alansa keskeiset taidot. Substanssiosaaminen on tärkeä perusta, koska pätevä ohjaus voi rakentua vain osaamisen varaan. Ohjaus tuotannollis-tekniisellä alueella merkitsee opettajan kykyä havaita opiskelijan osaamisen aste sekä oppimisen tarpeet. Hyvää ohjausta on myös se, että opettaja havaitsee ja kykenee tuomaan rakentavasti käsittelyyn oppimistarpeita, joita opiskelija ei itse pysty havaitsemaan.

Ohjaus oppimisvaikeuksissa liittyy jossain määrin kapasiteettikvalifikaatioon (lukemisen ja kirjoittamisen vaikeudet, hahmottamisen tai motoriikan ongelmat, fyysiset rajoitukset jne.), mutta myös elämänhallintakysymyksiin yleensä. Opettajalta edellytetään ensisijaisesti herkkyyttä kuunnella opiskelijoita. Keskeinen opettajalta vaadittava ominaisuus on kyky paikantaa ongelmien laatu ja pyytää apua, mikäli omat taidot eivät riitä ongelmien määrittelyyn tai oppimisjärjestelyiden muuttamiseen.

Ryhmäohjaus luo kehittymisedellytyksiä tuotannollisiin kvalifikaatioihin olennaisesti liittyviin vuorovaikutustaitoihin. Opettajalta tämä edellyttää ryhmäohjauksen ja ryhmädynamiikan tuntemista.

Oppimaan oppimisen taitojen ohjaus tapahtuu paljolti ammattiaineiden oppimisen ohessa. Oppimistyylien tunnistaminen ja opiskelijan oman, aktiivisen oppimistavan kehittäminen on keskeistä. Vaikka oppimaan oppimisen taitojen perusteita voidaan orientoivasti opiskella erillisillä kursseilla, ei näiden merkityksestä ole kovin vahvaa tieteellistä näyttöä. Oppimaan oppiminen tapahtuu parhaiten ammatillisessa opiskelussa, jossa opiskelutehtävät ovat ongelmanratkaisun luonteisia ja myös ratkaisuprosessia tutkitaan. Opettajalta tämä edellyttää kiinnostusta opiskelijan ajattelumalleihin ja taitoa rakentaa opiskelusta aidosti ongelmia ratkovaa.

Henkilökohtaistaminen edellyttää opettajalta kykyä

- liittää substanssiosaaminen (ammattitaito-, näyttötutkintovaatimukset) opiskelijan henkilökohtaiseen tilanteeseen.
- kuunnella opiskelijaa kokonaisvaltaisesti ja havaita myös tämä elämäntilanteesta johtuvien tekijöiden vaikutus oppimistuloksiin.
- edistää avointa ja opiskelijaa tukevaa keskustelua oppilaitoksen, opiskelijan, työnantajan ja muiden yhteistyöorganisaatioiden välillä.
- ohjata opiskelijaryhmiä vuorovaikutukseen ja toimintaan, joka tukee opiskelun tavoitteita.
- muuntaa ohjauksellisia interventioita oppimisprosessin eri vaiheet huomioiden.
- tuoda näkyväksi opiskelijan ajattelumalleja ja kehittää oppimaan oppimisen taitoja.
- havaita ja määrittää oppimisvaikeuksia ja kyetä pedagogisesti ratkaisemaan ongelmia tai hakea apua ratkaisuiden selvittämisessä.

.Henkilökohtaistaminen edellyttää opettajilta ryhmätyötä, jossa opettajat, opiskelijat ja työelämän edustajat yhdessä kantavat vastuun koulutuksen lopputuloksesta. Hakkaraisen et al. (2001) termiä käyttäen voidaan puhua jaetusta asiantuntijuudesta. *Uudistuvassa opettajuudessa ei voi olla kysymys pelkästään opettajan taitojen lisäämisestä, vaan tärkeintä on yhteistyö ja opetustyön organisoinnin perusteiden arviointi.* Kriittinen kysymys on, miten joustavia oppilaitosten kulttuuriset ja taloudelliset tekijät ovat muutospaineessa.

Etenkin nykyään kun rahasta puhutaan aina.

Samalla haastetaan tietenkin myös erittäin sitkeästi opetustyössä edelleen elävä yksin tekemisen ammatillinen perinne. *Opettajalta vaadittaviin kykyihin voi lisätä kokoavana tekijänä sen, että tämä osaa paikantaa oman ohjauksellisen kohteensa ja ohjauksellisten taitojensa rajat. Jaetun asiantuntijuuden avulla voidaan rakentaa ohjauksellista yhteistyötä kollegojen,*

yrittysten ja eri asiantuntijoiden kanssa ja vasta se mahdollistaa opiskelun laadukkaan henkilökohtaistamisen käytännössä.

Tämä onkin vaikein osio. Kaikki opettajat eivät välttämättä halua jakaa omaa osaamistaan vaan pitää sen omana alueenaan. Se tekee työstä entistä haasteellisemman.

Henkilökohtaistaminen voi herättää opettajissa pelkoja siitä, että opiskelijat esittäisivät epärealistisia toiveita koulutuksesta. Tällaisen pelon taustalla lienee ajatus siitä, että opiskelijoiden kuunteleminen ja huomioiminen merkitsevät lupausta vastata koulutuksessa kaikkiin toiveisiin. Pelko on ymmärrettävää, koska imagonsa takia oppilaitokset haluavat pitää yllä mielikuvaa koulutusorganisaatiosta, jossa opiskelijat voivat "tuotetarjottimelta", "tuotesalkusta" tai "täsmäkoulutuksesta" valita itselleen "räätälöidyt" tuotteet. Tuotetarjotin -ajattelun pedagogisena ongelmana on se, että siinä opiskelija nähdään koulutuspalvelujen kuluttajana eikä koulutuksen sisältöihin vaikuttavana subjektina. Ajattelun toisena heikkoutena on oppilaitosten rajalliset mahdollisuudet todellisuudessa vastata kaikkiin toiveisiin. Henkilökohtaistaminen on tällöin avainasemassa, koska opiskelija ja opettajat voivat neuvotellen käsitellä opiskelijan tavoitteiden ja toiveiden suhdetta koulutuksen ja tutkinnon suorittamisen tavoitteisiin, ammattitaitoon sekä erityisjärjestelyjen mahdollisuuksiin. Keskustelun teemaksi voi hyvin nousta se, miksi kaikkia toiveita ei ole mahdollista tai mielekäästä koulutuksen puitteissa toteuttaa ja kuinka paljon opiskelijalla itsellään on vastuuta tavoitteidensa toteuttamisessa. Tällä tavoin ollaan jo lähellä opiskelijan ja opettajan roolien uudelleen määrittelyä.

Toinen henkilökohtaistamiseen liittyvä pelko voi koskea sitä, että kokonaisvaltaisuus johtaa opiskelijoiden kaikkien murheiden sysäämiseen opettajien harteille ja koulutus muuttuu terapiaksi. Se ei ole kuitenkaan erityisen todennäköistä.

Opettajan kannalta ammattitaidon pohtimisen vaihe saattaa olla raskas, koska hän joutuu ottamaan vastaan kritiikkiä, ehkä pettymystäkin. Koulutus ei ole vastannut toiveita, joita sille asetettiin tai opiskelija ei halua pohtia omaa osuuttaan koulutuksen kulussa, vaan siirtää ehkä itse aiheuttamat

vaikeutensakin koulutuksen järjestelyjen ongelmaksi. Henkistä kuormitusta voi vähentää tietoisuus, että opiskeluprosessiin kuuluvat myös pettymykset, koska koulutus harvemmin kykenee vastaamaan opiskelijoiden kaikkiin toiveisiin. Kritiikin ja pettymyksen vastaanottamista voidaan helpottaa myös järjestämällä työ niin, että opettajat toimivat työpareina, tiimeissä tai työryhmissä. Koulutusprosessin ja opiskelijoiden tilanteita voidaan käsitellä tällöin yhdessä ja pitää opettajan kokemat syyllisyyden ja riittämättömyyden tunteet erillään ratkaistavista ongelmista. Ei jäädä kiinni tunteeseen, vaan voidaan erottaa aiheellinen ja aiheeton kritiikki toisistaan, mikä on koulutuksen kehittämisen perusta.

4.3 Ohjauksen resurssit

Hakeutumisvaiheessa olevan tutkinnonsuorittajan kanssa järjestetään henkilökohtainen ohjauskeskustelu, keskusteluaika määräytyy henkilökohtaisesti jokaisen tutkinnonsuorittajan mukaisesti.

Ohjauskeskustelussa hyödynnetään tarvittaessa Kainuun ammattiopiston koulutussuunnittelijoita, opintosihteereiden, oppisopimussihteereiden ja noste-asiantuntijoiden ammattitaitoa. Tutkinnon suorittajalle selvitetään sopivin rahoitusmuoto tutkinnon suorittamiseksi. Jokaiselle tutkinnon suorittajalle ennen valmistavaa koulutusta, laaditaan oma henkilökohtainen opetussuunnitelma. Opetussuunnitelmaa selvittämässä ovat mukana tutkinnon suorittaja ja valmistavan koulutuksen kouluttaja. Jokaiselle opiskelijalle varataan oma aika henkilökohtaisen opetussuunnitelman laatimiseen.

Näyttötutkinnon järjestämiseen ja valmistavaan koulutukseen osallistuvat kouluttajat ovat oman alansa ja työelämän osaajia ja asiantuntijoita, joilla oman substanssialansa lisäksi on pedagoginen pätevyys jakaa asiantuntemustaan.

Tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen ja tutkinnon suorittamisen vaiheessa käytettävissä olevien ohjauksien eri muodot ovat: yksilöohjaus, ryhmäohjaus, sekä verkko-ohjaus. Tämänhetkinen ohjauksen painopiste on yksilö- ja ryhmäohjauksessa. Verkko-ohjauksen käyttöönottoa suunnittelemme yhdessä

työelämän ja tutkinnon suorittajien kanssa. Tavoitteena on, että tutkinnon suorittaja ja hänen ohjaajansa voivat olla työssä oppimisjakson aikana yhteydessä kouluttajaan verkon kautta.

Olemme panostaneet näyttötutkintomestarikoulutukseen siten, että organisaatiomme käytössä on 70-80 näyttötutkintomestarikoulutuksen saanutta kouluttajaa.

4.4 Perittävät maksut

Perittävät maksut perustuvat yleisesti ottaen aiheutumisperiaatteen mukaisesti:

Työvoimahallinnon rahoittamissa koulutuksissa ei tutkinnon suorittajalle tule kuluja, vaan työvoimahallinto vastaa aiheutuvista kuluista.

Oppisopimuskoulutuksessa oleva tutkinnonsuorittaja maksaa itse tutkintotilaisuustutkinnoista aiheutuvat kustannukset. Tutkinnon järjestäjä vastaa tutkintomaksujen keräämisestä ja tilittämisestä opetushallitukselle. Kustannuksen suuruus on 50.50 € koko tutkinnolta vuonna 2007. Muut kustannukset näytön suorittaja korvaa aiheutumisperusteen mukaisesti.

Muille tahoille myytävien tutkintotilaisuuksien vastaanotoista peritään tutkinnonsuorittajalta 1600 € kokotutkinnosta tai 400 € kustakin osatutkinnosta. Hintaan sisältyy tutkinnonsuorittajan henkilökohtaisen oppimis- ja näyttösuunnitelman laatiminen ja valvominen, näyttöympäristön soveltuvuuden arviointi, arvioijakoulutus, tutkinnonsuorittajan perehdytys sekä tutkintotilaisuuksien arviointi.

4.5 Näyttötutkintoon hakeutumisen henkilökohtaistaminen

Valmistavaan koulutukseen hakeutujan lähtötasokartoituksen, haastattelun ja hakeutujan oman osaamisarvion perusteella määritellään tutkinnon soveltuvuus hakeutujalle, jos tämä näyttötutkinto ei ole soveltuva hakeutujalle, ohjataan hakeutuja hänelle soveltuvaan tutkintoon.

Tutkintovalinta

Hakeutumisvaiheessa ammatillisen tutkinnon suorittamisesta kiinnostuneen henkilön täytyy selvittää itselleen, mistä ammatista ja siihen liittyvästä tutkinnosta hän on kiinnostunut. Ammatilliset näyttötutkinnot sekä niiden kuvaukset löytyvät esimerkiksi www.nayttotutkinnot.fi –sivustolta.

Koulutusmuotona voi olla oppisopimuskoulutus, työvoimakoulutus henkilöstökoulutus tms. ja se voi tapahtua oppilaitoksessa ja työssä oppien työpaikalla. Niitä voidaan myös yhdistää opiskeluketjuksi. Opiskelu voi olla päivä- tai/ja iltaopiskelua (pääasiassa oppilaitoksessa), monimuoto-opiskelua, jolloin opiskelu tapahtuu sekä lähikoulutuksessa, itsenäisenä opiskeluna että esimerkiksi tietoverkon avulla. Opiskelu voi tapahtua myös lähes kokonaan tietoverkossa.

Koulutuksen erilaisia rahoitusmuotoja ovat

- omaehtoinen rahoitus
- TE-keskuksen rahoitus
- oppisopimusrahoitus
- henkilöstökoulutus pohjainen rahoitus
- nosterahoitus tai jokin muu "projektirahoitus"

4.6 Perehdytys

Perehdytys näyttötutkinnon hakeutumisvaiheessa tarkoittaa sitä, että hakijaa opastetaan itsetuntemuksensa selvittämisessä, osaamisensa tunnistamisessa sekä näyttö- ja opiskeluvalinnoissa tarpeellisten tietojen löytämisessä ja ymmärtämisessä. Tarkoituksena on löytää hakijalle mahdollisimman soveltuvat tutkinto- ja opiskelujärjestelyt.

4.7 Ohjaus ja tuki

Ohjaus ja tuki näyttötutkinnon hakeutumisvaiheessa tarkoittaa hakijan saamaa henkilökohtaista ja ryhmässä tapahtuvaa itsetuntemuksen selvittämiseen, osaamisen tunnistamiseen sekä näyttö- ja opiskeluvalintoihin liittyvää ohjausammattilaisen (työvoimaneuvoja, opinto-ohjaaja, työpaikkaohjaaja, kouluttaja tms.) antamaa tiedollista ja kannustavaa "tsemppausta" niin, että hakijan on helppo valita hänelle soveltuvat järjestelyt

Näyttötutkintoon soveltuvalle tutkinnonsuorittajalle laaditaan kirjallinen henkilökohtainen oppimissuunnitelmasta (HOPS). Siihen kirjataan, minkä tutkinnon osien perusteiden mukaiseen ammattitaitoon tutkinnonsuorittaja pyrkii ja miten hän aikoo saavuttaa tarvittavan ammattitaidon.

Henkilökohtaisessa oppimissuunnitelmassa määritellään myös valmistavassa koulutuksessa olevan tutkinnonsuorittajan työssäoppimisen tavoitteet.

Työpaikkaohjaajan ja työnjohdon kanssa sovitaan siitä, minkä tyyppisiä töitä on työpaikalla tarpeen ohjata tutkinnonsuorittajalle, jotta hän voisi kehittyä tarvittavilla osa-alueilla. Tutkinnonsuorittajan työpaikkaohjaajaa perehdytetään tutkinnon perusteisiin ja näyttötutkinto toimintamalliin henkilökohtaista oppimissuunnitelmaa apuna käyttäen. Henkilökohtaisen oppimissuunnitelman tavoitteet laaditaan tutkinnonsuorittajan sekä koulutuksen järjestäjän ja tarvittaessa koulutuksen hankkijan yhteistyönä.

Tutkinnon suorittajan aikaisempi todistettava ja hyväksyttävä työkokemus, tunnistettu osaaminen ja muu hyväksyttävä koulutus otetaan huomioon siten, että tutkinnonsuorittaja voidaan ohjata suoraan hänelle soveltuvan osatutkinnon tai kokotutkinnon suorittamiseen.

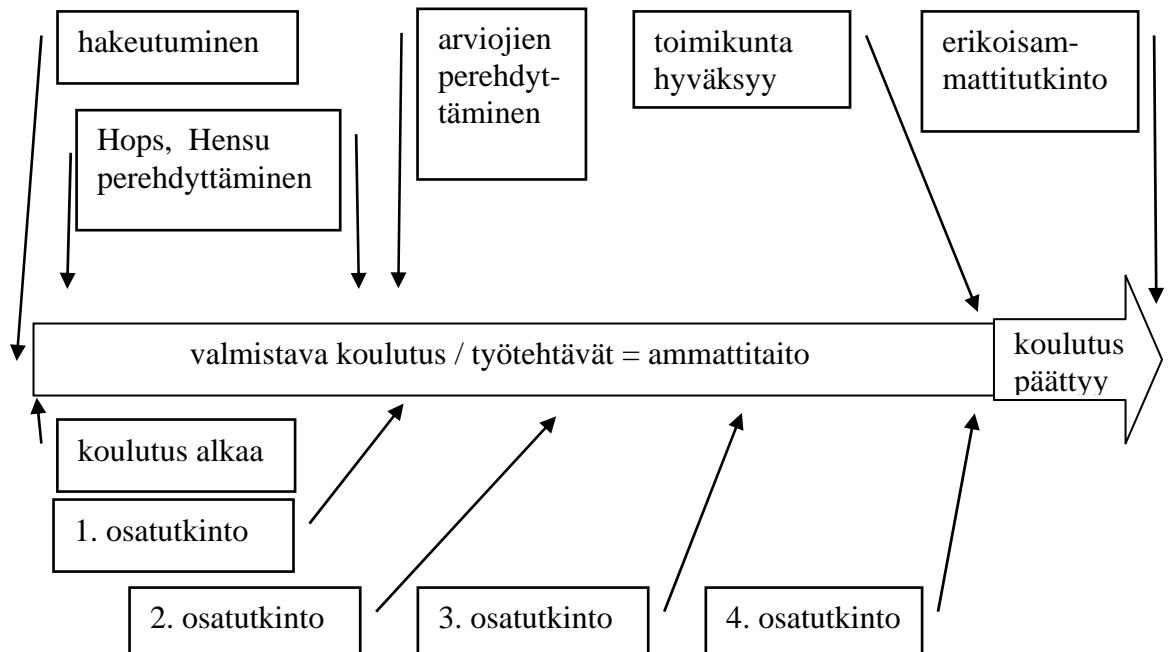
Vähemmän kokemusta ja koulutusta omaavalle tutkinnon suorittajalle ohjataan tarkemmin tarpeisiin sopivaa valmistavaa koulutusta niin tietopuolisesti kuin työharjoitteissakin. Apuna käytetään hyväksi verkko-opetustehtäviä, joissa harjaannutetaan käytännön ongelmien ratkomiseen.

Tutkinnonjärjestäjä perehdyttää tutkinnonsuorittajan valmistavan koulutuksen alussa tutkinnonperusteisiin, henkilökohtaiseen oppimissuunnitelmaan ja näyttösuunnitelmaan sekä arviointiin, todistuskäytäntöihin ja opiskelijapalautejärjestelmään.

Tutkinnonsuorittaja perehdytetään oppimisympäristöön, sekä mahdollisuuksiin saada tuki- tai erityisopetusta oppimistekniikkaan ja – menetelmiin tutkinnonjärjestäjän oppilaitoksessa.

Tutkinnonjärjestäjä opastaa tutkinnonsuorittajaa myös oppilaitoksen opiskelijahuoltopalveluissa ja opintotukiasioissa.

Tutkintotilaisuuksien sijoittuminen valmistavassa koulutuksessa määritellään näyttösuunnitelman yhteydessä. Yleensä osatutkinnot alkavat 3-6 kk kuluttua opiskelun aloituksesta, riippuen tutkinnonsuorittajan valmiuksista. Osatutkinnoissa voi olla useita osioita useista eri tutkinnonosista.

Esimerkki osatutkintojen ajoittumisesta valmistavaan koulutukseen.

Ilman valmistavaa koulutusta tutkintoa suorittamaan tulevalle selvitetään tutkinnon vaatimukset ja näyttösuunnitelma. Hänen ammattitaito-osaamisensa perustaso selvitetään ennen tutkintotilaisuuteen osallistumista haastattelulla tai erillisellä osaamisanalyysillä. Mikäli tutkinnon suorittajan osaaminen ei haastattelun ja analyysin perusteella ole riittävä, kehoitetaan häntä hankkimaan riittävät valmiudet ennen tutkintotilaisuuteen tuloa.

Mikäli osaaminen todetaan osaamisanalyysin mukaan riittäväksi, henkilö tekee suoraan tutkinnon ilman valmistavaa koulutusta.

4.8 Ammattitaidon hankkiminen: työ – opiskelu – näyttö

Ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa opiskelija tarkastelee ensin omia lähtökohtiaan (lähtökartoitus, minä oppijana, alaan perehtyminen), pohtii erilaisia opiskelun käytäntöihin liittyviä vaihtoehtoja (opiskeluympäristöt, -muodot ja -menetelmät) ja tekee niitä koskevat valintansa. Varsinainen

ammattitaidon hankkiminen voi siten tapahtua monella eri tavalla; työssäoppien ja/tai opiskellen. Riippumatta ammattitaidon hankkimisen tavoista osaaminen näytetään aina luonnollista työprosessia mukailevassa näytössä. Jatkuva ohjaus ja arviointi, johon osallistuvat sekä opiskelija että kouluttajat, työssäoppimisen ohjaajat ja muut asiantuntijat, auttaa ja tukee opiskelijaa tekemään valintoja ja päätöksiä, jotka sopivat juuri hänelle. Suunnitelmia ja tavoitteita voidaan siis tarpeen mukaan tarkistaa ja muuttaa.

4.9 Näyttötutkinnon suorittamisen henkilökohtaistaminen

Vastuukouluttaja vastaa siitä, että jokainen tutkinnonsuorittaja laatii henkilökohtaisen näyttösuunnitelman (HENSU) tutkinnonperusteiden mukaan. Näyttösuunnitelmaan kirjataan erikseen jokaista suoritettavaa tutkinnon osaa koskevan suunnitelma. Näyttösuunnitelmasta ilmenee myös missä, milloin ja millainen tehtävä on. Näyttösuunnitelman toteutumista ja opiskelijan edistymistä seurataan ja tarvittaessa suunnitelmaa tarkennetaan. Myös ilman valmistavaa koulutusta näyttötutkinnon suorittavat tekevät henkilökohtaisen näyttösuunnitelman, jotta heille selviää tutkinnon perusteiden vaatimukset ja arviointi kriteerit.

4.10 Suunnitteluvaihe henkilökohtaistamisessa

Tähän osallistuvat oppilaitos ja oppisopimuskeskus, koulutussihteerit/asiakaspalvelu, kouluttajat, työpaikka sekä opiskelija

Kartoitetaan koulutustarve ja lähtötilanne sekä tunnistetaan jo saavutettu ammattitaito, esimerkiksi esikartoitus ja esitiedot; koulutusmuoto, tarvittava tutkinto (pt, at, eat), tarvittava ohjaus ja tukitoimet (rahoitus). Lisäksi mahdollisuudet; oppimisjärjestelyt (esim. monimuoto), työpaikan mahdollisuudet (työajan käyttö opiskeluun), oppilaitoksen edellytykset (luvat kunnossa).

Henkilökohtaisen näyttösuunnitelman laadinta tehdään vastuukouluttajan ohjaamana, seuraavan rungon mukaan:

- Näyttötutkinnosta sopiminen tutkinnonsuorittajan työpaikan edustajan kanssa.

- Tutkintosuorituksen vaatimuksista sopiminen, tutkinnon perusteiden mukaan.
- Tutkintosuorituksen arvioijien valinta.
- Tutkinnon suorituspaikan ja tehtävän soveltuvuuden toteaminen ja sopiminen.
- Arviointikriteereistä sopiminen ja arvioiden perehdyttäminen (tutkinnon perusteet ja arviointilomake).
- Tutkintosuorituksen arviointi ja kolmikantainen arviointikeskustelu.
- Arvioinnin dokumentointi ja tutkinnonsuorittajan oikeuksien selvittäminen.
- Tutkintotodistuksen saaminen.

4.11 Osaamisen tunnistaminen

Kartoitetaan hakijan lähtötilanne:

- selvitetään hakijan aikaisemmin osoitettu osaaminen
- selvitetään hakijan aikaisemmin saavutettu osaaminen

Osoitettu osaaminen tarkoittaa esimerkiksi aiemmin suoritettuja tutkintoja tai tutkinnon osia, joista on olemassa todistukset tai tutkinnon perusteissa määrättyjä suorituksia, joista on todistukset, esim. ATK-ajokortti tai SPR:n vaatimusten mukainen voimassa oleva todistus ensiapukurssin suorituksesta. Arvioijat päättävät osoitetun osaamisen pätevydestä luotettavien dokumenttien perusteella.

Saavutettu osaaminen tarkoittaa sellaista näyttötutkinnossa vaadittavaa osaamista, jonka hakija on hankkinut aikaisemmin työssä, kansalaistoiminnassa, harrastuksissa, kotona tms. oppimisympäristössä, mutta hänellä ei ole siitä dokumenttia (todistusta).

Tutkintotoimikunnan nimeämät arvioijat (työnantaja-arvioija, työntekijäarvioija, kouluttaja-arvioija) voivat hakijaa kuultuaan ja osaamiskartoituksen perusteella tehdystä esityksestä ottaa vastaan näytön, jonka perusteella henkilön ammattitaito arvioidaan ja hyväksytty suoritus tunnustetaan tutkintosuoritukseksi.

Aikaisemmin todistettavasti hankittu ammattitaito ja osaaminen tunnustetaan haastattelulla ja erillisellä osaamisanalyysillä. Tunnistamisen jälkeen päätetään miltä osin hakeutujan osoitettu osaaminen voidaan ehdottaa tunnustettavaksi ja miltä osin hakeutuja voidaan ohjata suoraan tutkinnon tai tutkinnon osan suorittamiseen.

Jos hakeutuja ei täytä annettuja ammattitaito vaatimuksia, hakeutujaa ohjataan tarvittavan lisäammattitaidon hankkimiseen. Tällöin hakeutujalle myös selvitetään erilaiset oppimis mahdollisuudet, joita koulutuksen järjestäjällä on mahdollisuus tarjota.

Ilman valmistavaa koulutusta ja muiden kouluttamalle näyttötutkinnon tutkinnonsuorittajaksi tulevalle henkilölle tutkintotilaisuuden ajankohta varmistetaan mahdollisimman nopeasti. Tutkinnonsuoritus ei poikkea yleisestä toimintamallista ja ammattitaitovaatimukset ovat samat kaikille tutkinnonsuorittajille.

Dokumentointi

Eri osapuolten allekirjoittama kirjallinen suunnitelma

- Oppisopimuskeskus
- Opiskelija ja työnantaja
- Oppilaitos

5.Tutkinnon suorittaminen

Tutkinnon suorittamisessa tutkinnon suorittaja voi tarvita ohjausta ja tukea ennen kaikkea tutkinnon perusteiden ymmärtämisessä sekä tutkinnon suorittamisen suunnittelussa ja siihen valmistautumisessa. Ohjaus liittyy erityisesti henkilökohtaisen näyttösuunnitelman suunnitteluun, laatimiseen ja täydentämiseen. Varsinaiset näytöt ovat tutkinnon suorittajan itsenäistä työtä, jota ei osaamis- ja ymmärtämismielessä ohjata.

Ohjaus voi sisältää suoria neuvoja ja ohjeita, mutta varsinaisesti ohjaus on innostamista ja rohkaisua sekä erilaista yhteistä keskustelua ja tekemistä esille tulevista aiheista. Ohjaus voi olla sekä yksilöohjausta että ryhmässä tapahtuvaa ohjausta.

Tutkinnon suorittamisessa ohjaajina toimivat näyttötutkintomestarit ja työpaikkojen asiantuntijat. Myös näytön arvioijilla voi olla ohjauksellisia tilanteita tutkinnon suorittajan kanssa. Tutkinnon suorittajien keskinäinen vertaisohjaus on myös merkityksellistä, ja sen mahdollistamiseen kannattaa käyttää voimavaroja.

Opiskelu voi tapahtua fyysisesti monenlaisissa ympäristöissä, esim. oppilaitoksissa, työpaikalla, harrastuksissa – tai vaikkapa luonnossa, ja sen tukena voidaan käyttää erilaisia laitteita, kalusteita, esineitä ja koneita. Paitsi että ympäristöt poikkeavat toisistaan fyysisesti, ne voivat erota toisistaan myös psyykkisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Opiskelu- ja oppimisympäristö voi olla myös virtuaalinen, jolloin opiskelu tapahtuu tietoverkkoa hyödyntäen.

Käytännön opiskelu voidaan organisoida joustavasti monella eri tavalla ja eri lailla aikaan ja paikkaan sidottuna. Perinteisen päiväopiskelun lisäksi vaihtoehtoja tuovat ilta- ja monimuoto-opiskelu. Päivä- ja iltaopiskelu tapahtuu lähiopetuksena tiettyinä aikoina tietyssä tilassa. Monimuoto-opiskelussa yhdistyvät ohjattu etä- ja lähiopiskelu, jolloin opiskeluun sisältyy sekä itsenäistä oppimistyöskentelyä että läsnäoloa vaativia tapaamisia. Itsenäinen oppimistyöskentely edellyttää itseohjautuvuuden valmiuksia.

Opetus voidaan järjestää monella eri tavalla ja eri menetelmiä soveltaen.

Esimerkiksi opetuksen sosiaaliset järjestelyt voivat vaihdella

ryhmäopetuksesta ohjattuun itseopiskeluun. Ryhmäopetus voi olla suuryhmä- tai pienryhmäopetusta. Opetuksessa voidaan

hyödyntää myös epämuodollisempia vertaisryhmiä. Opetus voidaan toteuttaa kasvokkain tai virtuaalisesti verkossa – tai siihen voi sisältyä molempia ja lisäksi vielä perinteisempääkin etäopetusta. Käytettävät

oppimismateriaalit ja -tehtävät voivat myös olla monenlaisia.

Opinnoissa voi olla sekä kirjallisuuteen liittyviä aineistoja ja tehtäviä, että

käytännön soveltamiseen ja tekemiseen liittyviä aineistoja ja tehtäviä. Painotukset voivat vaihdella aloittain ja opintojen eri vaiheissa, ja oppimisympäristön autenttisuudesta riippuen (työpaikalla tehtävät työtehtävät ovat autenttisempia kuin oppilaitoksen harjoitustehtävät).

5.1 Henkilökohtaistamisen palautejärjestelmä

Henkilökohtaistamisen palautejärjestelmässä tutkinnon suorittajat antavat palautetta henkilökohtaistamisen onnistumisesta kaikissa kolmivaiheisen henkilökohtaistamisen vaiheissa - hakeutumisessa, näyttötutkinnon suorittamisessa ja ammattitaidon hankkimisessa.

Ohjaavan näyttötutkintomestarin kanssa tutkinnon suorittaja käy läpi palautelomakkeet ja tallentaa vastauksensa esim. tietokantaan tai lomakkeelle.

Palautelomakkeet:

- Tutkinnon suorittajan palaute hakeutumisvaiheesta
- Tutkinnon suorittajan palaute näyttötutkinnon suorittamisen vaiheesta
- Tutkinnon suorittajan palaute ammattitaidon hankkimisen vaiheesta

Palautetieto kertoo henkilökohtaistamisen onnistumisesta kussakin vaiheessa sekä koko tutkintoprosessissa. Eri vaiheista saadaan palautetietoa siitä

a. miten henkilökohtaistaminen on **hakeutumisen** vaiheessa toteutunut tutkintovalinnassa, yhteistyössä eri tutkintotoimijoiden ja hakeutujan kesken, osaamisen tunnistamisessa, tuen ja ohjauksen saamisessa sekä toiminnan kehittämisessä hakeutumisvaiheessa,

b. miten henkilökohtaistaminen on **tutkinnon suorittamisen** vaiheessa onnistunut näyttösuunnitelman tekemisessä, tuen ja ohjauksen saamisessa, ammattitaidon arvioinnissa ja toiminnan kehittämisessä tutkinnon suorittamisen vaiheessa,

c. miten henkilökohtaistaminen on **ammattitaidon hankkimisen** vaiheessa toteutunut osallistumisvalmiuksien selvittämisessä, ammattitaidon hankkimisessa (opetuksessa), tuen ja ohjauksen saamisessa, oppimisen

arvioinnissa ja toiminnan kehittämisessä ammattitaidon hankkimisen vaiheessa.

Koko kolmivaiheisen tutkintoprosessin sisällä saadaan erikseen vielä tietoa siitä, miten tuki ja ohjaus kokonaisuutena on onnistunut ja miten tutkinnon järjestäjä huolehtii tutkintotoiminnan ja henkilökohtaistamisen kehittämisestä.

6. NÄYTTÖTUTKINTOTILAISUUKSIEN SISÄLTÖ JA NÄYTTÖYMPÄRISTÖT

Näyttötutkinnon perusteet ovat tutkintotilaisuuksien suunnittelun lähtökohtana.

Vastuukouluttaja vastaa siitä, että jokainen tutkinnonsuorittaja laatii henkilökohtaisen näyttösuunnitelman (HENSU) tutkinnonperusteiden mukaan. Tämä suunnitelma käydään läpi myös arvioijien, työpaikkaohjaajan ja työnantajan edustajan kanssa, jotta kaikki osapuolet ymmärtävät yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinnon perusteet, ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet sekä – kriteerit. Tutkinnonperusteet ovat taulukko muodossa työesimerkkeineen. (LIITE 1).

Tutkintotilaisuus järjestetään aidossa työelämän ympäristössä. Tutkintotilaisuuden työt ovat kuljetusliikkeissä tehtäviä oikeita asiakastöitä. Yhteistyö alan työelämän kanssa näyttötutkintojen suunnittelussa, kehittämisessä ja tutkintojen järjestämisessä mahdollistaa ajanmukaisen ja oikeiden menetelmien käyttämisen tutkinnonsuorittamisen aikana.

Valmistavan koulutuksen alussa vastuukouluttaja käy arviointikeskustelun näyttöympäristön soveltuvuudesta yhdessä tutkinnonsuorittajan, yrityksen työntekijöiden ja työnantajan edustajan kanssa. Jos työpaikalla tehtävään tutkintotilaisuuteen ei ole täyttä mahdollisuutta, joko sopivien ajoneuvojen, laitteiden tai sopivien töiden puutteen takia, voidaan tutkintoa täydentää toisessa näyttöympäristössä. Yhtenä vaihtoehtona järjestetään tutkintotilaisuus oppilaitoksen logistiikkaosastolla. Käytettävissä olevat ajoneuvot ja laitteet vastaavat tasoa joka on kaupallisillakin kuljetusliikkeillä käytössä ja tehtävät rakennetaan siten, että ne vastaavat työelämän vaatimuksia. Tällöin oppilaitos järjestää tutkinnonsuorittajalle ensisijaisesti

tutkinnonosan vaatimusten mukaisen asiakastyön, jos sellaista ei ole saatavilla, niin järjestää sitä vastaavan tehtäväkokonaisuuden.

Tutkinnonsuorittaja saa tutustua näyttöympäristöön etukäteen tutustuakseen välineisiin ja tiloihin. Arvioijina toimivat tällöin näyttötutkintomestarit ja työelämän valitut edustajat, jotka tuntevat tutkinnon perusteet ja annetun tehtävän.

Tutkinnon suorittajan kanssa sovitaan ja henkilökohtaiseen näyttösuunnitelmaan kirjataan menettely tilanteessa jolloin tutkintoon liittyviä tutkintosuorituksia ei kaikilta osin voi omalla työpaikalla tehdä.

Tutkinnonosan uusiminen sovitaan kouluttajan, tutkinnonsuorittajan ja työnantajan kanssa. Uusinta tutkintotilaisuus järjestetään heti kun edellytykset siihen on olemassa.

Rahoituksesta riippuen yksi uusintakerta hyväksytään opiskelukustannuksiin tai sitten uusintakerrat maksaa tutkinnonsuorittaja itse.

6.1 TUTKINTOSUORITUSTEN ARVIOINTI

6.1.1 Arvioijien valinta ja arviointiosaamisen ylläpito

Yhteistyössä työelämän kanssa valitaan arvioijiksi henkilöt, joilla on hyvä ammatillinen osaaminen, sekä riittävä jälkimarkkinoinnin kokonaisnäkemys.

Kainuun ammattiopisto järjestää näytön arvioijille arviointikoulutuksen, jonka tavoitteena on perehdyttää arvioija tutkinnon perusteisiin, arviointiin, ammattitaitovaatimuksiin, arvioinnin kohteisiin ja arviointikriteereihin, sekä antaa tietoa valmistavan koulutuksen opetussuunnitelmasta, sen tavoitteista ja toteutuksesta. Koulutus toteutetaan ennen tutkintotilaisuuksia. Koulutuksen kokonaislaajuus on noin työpäivä.

Perehdytys voi tapahtua joko valmistavan koulutuksen yhteydessä tai oppilaitoksen edustaja voi käydä työpaikalla perehdyttämässä tutkintosuorituksen arvioijan ao. suunnitelman mukaan, läpikäymällä samalla tutkinnonsuorittajan henkilökohtaista näyttösuunnitelmaa. Lisäksi

oppilaitoksessa on valmisteilla verkko-kurssi työssä oppimisen ohjaajille ja arvioijille, jonka avulla erityisesti oppisopimusopiskelijoiden arvioijat voidaan kouluttaa arviointitehtävää varten.

Oppilaitoksen menettelyohjeen mukaan työnantajien ja työntekijöiden edustajat perehdytetään sekä näyttötutkintojen yleiseen järjestämiseen että tutkintokohtaisiin asioihin kuten:

- mitä ovat näyttötutkinnot?
- säädöspohja ja hallinnointi
- tutkintojen perusteet
- tutkintotilaisuuksien toimeenpano ja näyttösuunnitelma
- arviointi (arvioinnin kohteiden ja kriteerien määrittelytaito, arvioijan vastuu, arviointimenetelmät, arvioinnin perustelutaito)
- työelämäedustajien palkkioperusteet osallistumisesta tutkintotilaisuuden järjestämiseen
- tutkinnon rakenne ja perusteet
- tutkintokohtainen näyttösuunnitelma
- valmistavan koulutuksen sisältö
- ammattitaitovaatimusten johtaminen tutkinnon perusteista
- tutkintokohtainen arviointi - kohteet ja kriteerit
- tutkintotilaisuuden ennakovalmistelut - sovitaan siitä, mitä, kuka ja milloin tekee?
- tutkintotilaisuudet - sovitaan siitä, mitä, kuka, milloin ja miten tekee?
- arviointipäätöksen tekeminen sisältäen arviointiaikataulun, tutkinnon suorittajan kuulemisen, arviointikokouksen pitämisen ja arviointiasiakirjojen laadinnan
- palautteen kerääminen

6.1.2 Tutkintosuoritusten arviointi

Tutkintotilaisuuden arvioija arvioi tutkinnon suorittajan taidon ja osaamisen suoraan työtoiminnasta. Arvioinnin painopiste on kuljettajan työn mukaisessa tekemisessä ja työssä toimimisessa. Kunkin tutkintotilaisuuskerran työt ja

niihin liittyvät arviointikohteet käydään läpi arvioijien kesken näytön alkaessa tutkinnonsuorittajan näyttösuunnitelman mukaan.

Arviointi tehdään kussakin osatutkinnossa niin monen työn tuloksena, että keskeiset ammattitaitovaatimukset tulevat esille. Etukäteen on valittu sopivat työtehtävät.

Tutkintotilaisuuden arvioinnissa käytetään hyväksytyjä lomakkeita sekä tehtäviä. Lomakkeet tilataan Alvarilta kuhunkin arviointitilaisuuteen. Tehtävät käsittävät sekä työntekijän että arvioijien aineistot. Tutkinnon suorittaja arvioi itseään sekä suullisesti että erillisellä kirjallisella dokumentilla. Tutkintosuoritus on aina työkoe.

6.1.3. Arviointiesityksen tekeminen ja dokumentointi

Kukin kolmikannan arvioijista seuraa tutkinnonsuorittajan työskentelyä. Arvioijat käyttävät tutkintotoimikunnan vahvistamia arviointilomakkeita havaintojen kirjaamiseen ja tutkinnon suorittaja tekee itsearviointin työn päätyttyä. Arviointilomake toimii näin arviointipöytäkirjana

Asiakastöiden välillä tai työpäivän päätteeksi suoritetaan arviointien yhteenveto ja arviointikeskustelu. Siinä ovat läsnä tutkinnon suorittaja, työnantajan ja työntekijöiden edustaja sekä kouluttajan edustaja. Joku arvioijista on näyttötutkintomestari. Arviointikeskustelussa käydään läpi tutkinnon suorittajan suullinen ja kirjallinen itsearviointi, ja hän saa palautetta työyksiköltä. Oppilaitoksen edustaja esittää tutkinnon suorittajalle tarkentavia kysymyksiä ammattiosaamisen keskeisistä osa-alueista varmentaan näin tutkinnon suorittajan osaamisen tasoa. Tutkinnon suorittajan osatutkinnot arvioidaan asteikolla hyväksyty/ hylätty. Arviointikaavakkeet kootaan tutkinnon osittain koontikaavakkeelle sisältäen lyhyen kuvauksen tehtävän kohteesta, sisällöstä ja suorituksesta (LIITE 3).

Koontikaavake toimitetaan tutkintotoimikunnalle, kun tutkinnonosa tai koko tutkinto on suoritettu. Tutkintotodistukset vahvistaa tutkintotoimikunta.

Tutkintotodistus annetaan sen jälkeen, kun henkilö on suorittanut kaikki osat,

joista tutkinto muodostuu. Tutkinnon osan suorittamisesta annetaan todistus silloin, kun osallistuja sitä pyytää.

Oppilaitos arkistoi alkuperäiset arviointilomakkeet ja arviointipöytäkirjan oppilaitoksen arkistoon. Kaikki asiaan kuuluva arviointiaineisto säilytetään kaksi kuukautta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Tutkinnon suorittajalle toimitetaan kopiot ko. asiakirjoista tutkinnon suorittajan niitä pyytäessä.

Oppisopimuskoulutuksessa antaa myös oppisopimustoimisto koulutuksen päätyttyä tutkinnon suorittajalle todistuksen tutkintoon valmistavasta koulutuksesta työpaikan arvioinnin ja oppilaitoksen arvioinnin pohjalta.

Tutkintotodistuksissa noudatetaan opetushallituksen määräystä (määräys 10/011/2006).

6.1.4 Arvioinnista, oikaisumenettelystä, tutkintosuoritusten uusinnasta ja arviointipäätöksestä tiedottaminen

Arviointiesitys tehdään arviointiaineiston perusteella kolmikantaisesti. Tutkinnon suorittajan itsearviointi otetaan hänen ammattitaitoaan mahdollisesti täsmentävänä huomioon arviointipäätöstä tehtäessä. Arvioinnin arvosanat ovat hyväksytty/hylätty. Mikäli tutkintotilaisuus hylätään, tutkinnon suorittaja antaa uuden tutkintosuorituksen myöhemmin sovittavan aikana.

Arvioinnin uusimisessa ja oikaisussa noudatetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (631 /1998, 16 §, kohta 6a ja asetuksen A812/98) mukaan ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia (630 / 1998, 44 a §). Tutkinnon suorittaja voi pyytää arvioinnin uusimista. Oikaisupyyntö tehdään toimikunnalle.

7. Pohdinta

Tämän työn pohjana oli tarve luoda kehittämissuunnitelma yhdistelmäajoneuvon kuljettajan tutkintoa varten.

Vaikeinta oli luoda oma pohja jo olemassa olevalle kehykselle, jonka on tehnyt Opetushallitus(yhdistelmäajoneuvonkuljettajan ammattitutkinnon perusteet) ja jota on noudatettava 1.1.2001 lukien toistaiseksi.

Tietoa on valtavasti eri muodoissa. Sen löytäminen, lukeminen ja ymmärtäminen vaativat aikaa. Sitten oli muokattava luettu ymmärrettävään muotoon, opinnäytetyöksi.

Työtä on tarkoitus hyödyntää Kainuun Ammattiopistolla alkavilla yhdistelmäajoneuvokursseilla ja Edukain aikuispuolen koulutuksilla.

Opiskelun aikana tieto tuli päivitettyä moneen kertaan ja siitä on hyötyä toimiessani logistiikka alan opettajana. Samalla pystyn soveltamaan oppimaani aineistoa yhteistyössä kuljetusalan liikkeiden ja sopimuskumppaneiden kanssa.

Henkilökohtaistaminen yhdistelmäajoneuvonkuljettajan alalta edellyttää alan opettajalta tietoa yleensäkin henkilökohtaistamisesta ja henkilökohtaistamisen yleisistä pelisäännöistä sekä tietoa tutkinnon tarkasta sisällöstä, osaamisvaatimuksista ja logistiikanalan lainsäädännöstä, kun opetusta räätälöidään opiskelijalle.

Yksi ongelma henkilökohtaistamisessa logistiikanalalla valmistavassa koulutuksessa on sen lakiin perustuva määrämuotoisuus. Kursseissa on läsnäolopakko opetuksessa ja tarkoin määritelty sisältö ja koe. Tämä ei mahdollista esimerkiksi opetuksesta poissaoloa, vaikka kyseessä olisi sen alan osaaja. Hyväksilukuna käy ainoastaan aiempi sen kyseisen osion hyväksytty koesuoritus ja todistus siitä, ei mikään muu. Henkilökohtaistaminen onnistuu siten ainoastaan pyrkimällä valitsemaan kullekin opiskelijalle sopivimpia oppimisen muotoja ja menetelmiä. Tosin logistiikanalan

tutkinnoissa löytyy tutkinnon osia, joissa valmistavaa koulutusta voidaan henkilökohtaistaa ja esimerkiksi ohjata henkilö suoraan tutkintotilaisuuteen.

Henkilökohtaisesti koen vaikeaksi koulutuksen ja henkilökohtaistamisen yhdistämisen. Alkutaipaleella oleva ammattitaitoni vaatii vielä paljon ja koulutuksetkin elävät koko ajan.

LÄHTEET

- Hirsijärvi & Huttunen 1995. Johdatus kasvatustieteeseen.
- Rinne, Kivirauma & Lehtinen 2004. Johdatus kasvatustieteisiin.
- **www.min.edu.fi**
- www.kao.fi
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998).
- **www.oph.fi/koulutusjärjestelmä/aikuiskoulutus**
- www.oph.fi
- Helakorpi, S. 2005. Työn taidot. HAMK. Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 2/2005. Hämeenlinna
- Mäkinen, Olkinuora, Rinne & Suikkanen 2006. Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen

LIITE 1. TUTKINNON PERUSTEET

Pakolliset tutkinnon osat :

5. Ajoneuvotekniikka
6. Yhteistyö ja asiakaspalvelu
7. Turvallisuus

AJONEUVOTEKNIikka

<p>TUTKINNON OSAN TAVOITE</p>	<p>Tutkittava tietää ajoneuvon liikennekelpoisuuden vaatimukset ja osaa varmistaa ajoneuvon, sen varusteiden ja lisälaitteiden turvallisen toimivuuden ennen ajoon lähtöä. Hän tietää säännöllisen huollon vaikutuksen kaluston korjauskustannuksiin, luotettavuuteen ja käyttöikään sekä tietää kuljettajan tehtävät huoltojen ja korjausten seurannassa. Hän osaa tehdä tavallisimmat huoltotoimet ja ajoneuvon käsityökaluin suoritettavat yleisimpien varaosien vaihdot. Virhetoiminnon ilmetessä hän estää lisävauriot ja osaa ratkaista ajon jatkumahdollisuudet. Vauriutilanteessa hän pystyy määrittelemään selvästi havaittavat vauriokohdat ja osaa valmistella korjaustoimet huoltohenkilöstöä varten. Hän tietää ympäristön huomioimisen tärkeyden erilaisissa liikenne-, huolto- ja korjaustilanteissa.</p>	
<p>TUTKINNON OSA</p>	<p>Tutkintosuoritus</p>	<p>Arviointikohteet ja arviointikriteerit</p>
<p>AJONEUVOTEKNIikka</p>	<p>Ammattitaito ja sen taustalla olevien tietojen ja periaatteiden hallinta sekä soveltamistaito osoitetaan pääasiassa kuljetusyrityksen tai oppilaitoksen kalustolla tavanomaisten kuljetus- ja huoltotehtävien yhteydessä. Näyttöä voidaan täydentää erillisten selvitysten, kirjallisten tuotosten ja tehtävien, haastattelujen ja keskustelujen sekä</p>	<p>Tutkinnon suorittaja osaa huoltaa, vaihtaa ja korjata ajoneuvojen sekä niiden lisälaitteiden rikkoutuneita osia. Tutkinnon suorittaja tekee työsuorituksensa oikeaa työjärjestystä, työmenetelmää ja työturvallisuusmääräyksiä noudattaen. Tutkinnon suorittaja ottaa huomioon ympäristönsuojelun näkökohdat. Hyväksytty suoritus on itsenäinen ja lähes virheetön, ja siihen käytetty aika on alan ammattimiehen ajankäytön mukainen. Suoritus on hylätty, mikäli näytössä käytettävä ajoneuvo tai jokin sen varuste vaurioituu väärän huoltomenetelmän tai käyttötavan takia ja jos näytön vastaanottajan on puututtava tilanteeseen henkilö-, ympäristö- tai tuotevahingon välttämiseksi.</p>

	tutkittavan itsearviointin avulla.	
--	--	--

YHTEISTYÖ JA ASIAKASPALVELU

<p>TUTKINNON OSAN TAVOITE</p>	<p>Tutkinnon suorittaja ymmärtää, mitä yhteistyö ja asiakassuhteet merkitsevät organisaatiolle. Hän ymmärtää työpanoksensa merkityksen yrityksen toiminnalle ja arvostaa työtään. Hän tietää, mitkä ulkoiset ja sisäiset tekijät vaikuttavat yrityksen tulokseen. Hän on tutustunut työnantajansa toimintaan niin tarkasti, että osaa kertoa yleispiirteissään yrityksen rakenteen ja toimintaperiaatteet. Hän tuntee alan tuotteet ja markkinat sekä tietää, miten nämä vaikuttavat yrityksen toimintaan.</p> <p>Tutkinnon suorittaja tuntee yrityksen liikeideassa määritellyjä toimintatapoja sekä tavoitteita ja toimii kaikissa työtehtävissään niiden mukaisesti. Hän on perehtynyt taloudellisen toiminnan keskeisiin periaatteisiin niin, että osaa kertoa, mistä yrityksen tuotot syntyvät, millaisia kustannuksia yrityksen toiminnasta aiheutuu ja miten kustannuksiin voidaan vaikuttaa. Hän tietää, miksi yrityksen tulee pyrkiä positiiviseen taloudelliseen tulokseen ja mitä on kannattava toiminta. Hän tietää, miten hän voi vaikuttaa kannattavuuteen omassa työtoiminnassaan.</p> <p>Tutkittava tietää palvelun merkityksen asiakastyytyvyyden luomisessa ja osaa käyttää oikein vuorovaikutustaitojaan erilaisissa tilanteissa. Hänen ulkoinen olemuksensa herättää luottamusta. Hän on tasapuolinen, oikeudenmukainen, täsmällinen ja rehellinen kaikille. Hän osaa myös markkinoida työnantajansa sekä edustamansa toimeksiantajan palveluja. Hän osaa ratkaista reklamaatio- ja konfliktitilanteet ilman, että asiakassuhde vaarantuu.</p> <p>Hän osaa kommunikoida ajoneuvoissa ja kuljetusalalla käytössä olevilla viestintävälineillä ja käsimerkeillä. Hän osaa käyttää autonkuljettajan työtehtävissä tarvittavia tietotekniikan sovelluksia.</p> <p>Tutkinnon suorittaja osaa arvioida omaa ammattitaitoaan ja ottaa vastuun omasta ammatillisesta kehitymisestään. Hän osaa tältä pohjalta arvioida itseään ja tehdä oman toimintansa kehittämistä koskevia ratkaisuja eri tietolähteitä käyttäen.</p>	
<p>TUTKINNON OSA</p>	<p>Tutkintosuoritus</p>	<p>Arviointikohteet ja arviointikriteerit</p>
<p>YHTEISTYÖ JA ASIAKASPALVELU</p>	<p>Ammattitaito ja sen taustalla olevien tietojen ja periaatteiden hallinta sekä</p>	<p>Tutkinnon suorittaja tuntee riittävän laajasti yritystoiminnan perusteita. Hän tietää työsuorituksensa vaikutuksen yrityksen taloudelliseen lopputulokseen ja arvostaa omaa työtään ja ammatillista osaamistaan sekä kehittymistään yrityksen talouden kannalta.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tutkinnon suorittaja käyttäytyy luottamusta

	<p>soveltamistaito osoitetaan pääasiassa normaaleissa kuljettajan työtehtävissä esiintyvissä raportointi-, kommunikointi- ja palvelutilanteissa. Näyttöä voidaan täydentää erillisten selvitysten, kirjallisten tuotosten ja tehtävien, haastattelujen ja keskustelujen sekä tutkittavan itsearviointin avulla.</p>	<p>herättävästi ja osaa toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa hyvän asiakaspalvelun edellyttämällä tavalla.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tutkinnon suorittaja osaa käyttää oikein työssään tarvittavia viestintävälineitä ja atk-laitteita. • Tutkinnon suorittaja oma-aloitteisesti käyttäytyy kohteliaasti ja asiakaslähtöisesti kaikissa tehtävissään sekä ottaa muut ihmiset huomioon kaikessa toiminnassaan. • Tutkinnon suorittaja osaa toimia oikein reklamaatiotilanteissa. <p>Suoritus on hylätty, jos näytön vastaanottajan on puututtava tilanteeseen asiakassuhteen vaarantumisen tai henkilö- tai materiaalivahingon välttämiseksi.</p>
--	---	---

<p>TUTKINNON OSAN TAVOITE</p>	<p>Tutkinnon suorittaja hallitsee kuorma-auton ja hinattavan ajoneuvon kytkentään sekä pysäköintiin liittyvät säädökset ja turvallisuustoimet ja osaa soveltaa niitä erilaisissa työtilanteissa. Hän osaa kuljettaa yhdistelmäajoneuvoa ohjeiden ja säädösten mukaan turvallisesti sekä taloudellisesti erilaisissa ajo-olosuhteissa.</p> <p>Hän osoittaa toiminnallaan vastuullisuutta ja suvaitsevaisuutta muita tien käyttäjiä kohtaan. Hän joustaa liikenteessä ja luopuu tarvittaessa oikeuksistaan.</p> <p>Hän ei anna muiden tiellä liikkujien ajovirheiden vaikuttaa omaan toimintaansa siten, että liikenneturvallisuus vaarantuu. Hän ei hätäile eikä reagoi paniikinomaisesti ääritapauksissakaan ja ottaa huomioon ympäristön kaikissa toiminnoissaan. Tutkinnon suorittaja toteuttaa kuljetustehtävälle annetun aikataulun eikä anna oman henkisen</p>
-------------------------------	---

		<p>tilansa vaikuttaa ajamiseensa eikä kielenkäyttöön.</p> <p>Hän tietää vaikuttavansa kaikella toiminnallaan ja liikennekäyttäytymisellään työnantajansa ja kuljetuksen toimeksiantajan yrityskuvaan. Hän tuntee myös kuljetustehtävissä tarvittavat vakuutukset ja vakuutusehtojen periaatteet ja osaa toimia oikein ajoneuvo- ja kuljetusvahinkotapauksissa. Hän tietää ajonopeuden vaikutuksen pysähtymismatkaan yhdistelmäajoneuvolla, nopeuden ja massan vaikutuksen törmäystilanteessa sekä välimatkan merkityksen liikenneturvallisuuden kannalta. Hän osaa Suomen Punaisen Ristin EA 1- ja EA 2-kurssin mukaiset ensiaputoimet ja osaa toimia oikein onnettomuustapauksessa sekä ehkäistä lisäonnettomuuksien syntymisen. Hän osaa käyttää oikein alkusammutus- ja turvavälineitä.</p> <p>Tutkinnon suorittaja tuntee työaikalain sekä ajo- ja lepoaikamääräykset ja osaa täyttää niihin liittyvät asiakirjat säädösten mukaisesti. Hän tuntee sekä työntekijän että työnantajan vastuut ja velvollisuudet sekä työnsä kannalta keskeiset työlainsäädökset. Hän toimii omassa työssään niiden mukaan ja noudattaa työturvallisuusmääräyksiä. Hän tuntee yrityksen laatu- ja ympäristöjärjestelmien asettamat vaatimukset ja osaa soveltaa niitä työtehtävissään. Hän huolehtii oma-aloitteisesti työympäristöstään sekä työkyvystään. Hän osaa soveltaa työssään vaarallisten aineiden kappaletavarakuljetuksia koskevia kuljetusmääräyksiä ja hänellä on voimassaoleva ADR-kappaletavarakuljetuksiin oikeuttava ajolupa.</p>
TUTKINNON OSA	Tutkintosuoritus	Arviointikohteet ja arviointikriteerit
TURVALLISUUS	Ammattitaito ja sen taustalla olevien tietojen ja periaatteiden hallinta sekä soveltamistaito osoitetaan pääasiassa kuljetusyrityksen tai	<p>Tutkinnon suorittaja osaa suorittaa annetun kuljetustehtävän turvallisesti ja taloudellisesti ympäristötekijät huomioon ottaen.</p> <p>Tutkinnon suorittaja osaa kuormata omatoimisesti ajoneuvon säädösten ja määräysten mukaisesti oikeaa työjärjestystä ja työturvallisuusmääräyksiä noudattaen.</p> <p>Tutkinnon suorittaja osaa käyttää oikein erilaisia ajoneuvoissa ja terminaaleissa käytössä olevia kuormankäsittelylaitteita.</p> <p>Tutkinnon suorittaja osaa toimia oikein erilaisissa asiakaspalvelutilanteissa sekä hallitsee erilaisten</p>

	<p>oppilaitoksen kalustolla tavanomaisten kuljetus- ja huoltotehtävien yhteydessä. Näyttöä voidaan täydentää erillisten selvitysten, kirjallisten tuotosten ja tehtävien, haastattelujen ja keskustelujen sekä tutkittavan itsearviointin avulla.</p>	<p>kuljetettavien tuotteiden käsittelyn ja niihin liittyvät asiakirjat. Hyväksytyt suoritukset ovat itsenäisiä, säästöjen mukaisia ja lähes virheetöntä, ja niihin käytetty aika on alan ammattimiehen ajankäytön mukainen. Suoritus on hylätty, mikäli kokeessa käytettävä ajoneuvo tai jokin sen varuste, kuormattava tuote tai kuormankäsittelylaite vaurioituu väärän käyttötavan takia tai jos näytön vastaanottajan on puututtava tilanteeseen henkilö tai materiaalivahingon välttämiseksi.</p>
--	---	--

Lisäksi on valittava vähintään kaksi seuraavista osista:

8. Kappaletavarakuljetukset
9. Massatavara- ja erikoiskuljetukset
10. Säiliökuljetukset
11. Puutavaran kaukokuljetukset

KAPPALETAVARAKULJETUKSET

Tutkinnon osa soveltuu näytöksi koti- tai ulkomaan kappaletavaraaliikenteen lisäksi myös elintarvike- ja päivittäistavarakuljetuksiin sekä rakennusteollisuuden rakenne- ja elementtikuljetuksiin ja lisäksi erikoiskuljetuksiin, joissa ei edellytetä erikoiskuljetuslupaa.

<p>TUTKINNON OSAN TAVOITE</p>	<p>Tutkinnon suorittaja tietää kuorma-auton ja siihen kytketyn perävaunun liikennekelpoisuuden vaatimukset ja osaa varmistaa sekä ajoneuvojen että niiden lisälaitteiden teknisen ja turvallisen toimivuuden ennen ajoon lähtöä. Hän osaa käyttää yhdistelmäajoneuvoa ja sen lisälaitteita taloudellisesti ja turvallisesti.</p> <p>Tutkinnon suorittaja osaa valmistella ajoneuvonsa kuormatilat, myös lämpötilasäädellyt, kuormaus- tai purkausvalmiuteen. Hän tuntee kuljettamiensa tavaroiden ominaisuuksia ja niitä koskevia määräyksiä sekä osaa soveltaa tietojaan työssään. Hän osaa kuormata ja purkaa ajoneuvon erilaisilla tuotteilla yleisesti käytössä olevilla kuormaus- ja kuormankäsittelylaitteilla säädösten ja olosuhteiden sallimaan maksimikuormaan ja ottaa huomioon myös purkamisjärjestyksen.</p> <p>Tutkinnon suorittaja osaa varustaa käytössään olevan kuljetusyksikön erikoiskuljetusehtojen mukaisesti. Hän ymmärtää massan olemuksen ja perävaunun vaikutuksen yhdistelmäajoneuvon käyttäytymiseen sekä osaa soveltaa käytännössä kuorman sijoittamista ja varmistamista koskevia säädöksiä.</p> <p>Lisäksi hän tuntee valitsemansa kuljetustyyppin kuljetustoiminnoissa tarvittavat luvat ja asiakirjat sekä osaa käyttää niitä työtilanteissa. Hän osaa myös selostaa valitsemansa kuljetustyyppin yleisimpien kuljetettävien tuotteiden rahditusperusteet.</p> <p>Tutkinnon suorittaja ymmärtää ja osaa täyttää kuljettajaa, kuorma-autoa ja siihen kytkettyä perävaunua sekä kuormaa koskevia suomen- tai ruotsin sekä englannin- tai saksankielisiä kuljettajan tehtäviin liittyviä asiakirjoja. Hän osaa ottaa huomioon tieliikenteen maakohtaisia maksuja ja rajoituksia.</p>	
<p>TUTKINNON OSA</p>	<p>Tutkintosuoritus</p>	<p>Arviointikohteet ja arviointikriteerit</p>
<p>KAPPALETAVARAKULJETU</p>	<p>Ammattitaito ja sen taustalla</p>	<p>Tutkinnon suorittaja osaa suorittaa annetun kuljetustehtävän turvallisesti ja taloudellisesti ympäristötekijät huomioon ottaen.</p>

KSET	<p>olevien tietojen ja periaatteiden hallinta sekä soveltamista ito osoitetaan pääasiassa kuljetusyrityksen tai oppilaitoksen kalustolla tavanomaisten kuljetus- ja huoltotehtävien yhteydessä. Näyttöä voidaan täydentää erillisten selvitysten, kirjallisten tuotosten ja tehtävien, haastattelujen ja keskustelujen sekä tutkittavan itsearviointien avulla.</p>	<p>Tutkinnon suorittaja osaa kuormata omatoimisesti ajoneuvon säädösten ja määräysten mukaisesti oikeaa työjärjestystä ja työturvallisuusmääräyksiä noudattaen. Tutkinnon suorittaja osaa käyttää oikein erilaisia ajoneuvoissa ja terminaaleissa käytössä olevia kuormankäsittelylaitteita. Tutkinnon suorittaja osaa toimia oikein erilaisissa asiakaspalvelutilanteissa sekä hallitsee erilaisten kuljetettavien tuotteiden käsittelyn ja niihin liittyvät asiakirjat</p>
-------------	--	--

MASSATAVARA- JA ERIKOISKULJETUKSET

Tutkinnon osa sisältää maa-, kiviaines- ja erikoiskuljetukset, joissa edellytetään erikoiskuljetuslupaa ja lisäksi vaarallisten aineiden irtotavarakuljetukset.

<p>TUTKINNON OSAN TAVOITE</p>	<p>Tutkinnon suorittaja tietää kuorma-auton ja siihen kytketyn perävaunun liikennekelpoisuuden vaatimukset ja osaa varmistaa sekä ajoneuvojen että niiden lisälaitteiden teknisen ja turvallisen toimivuuden ennen ajoon lähtöä. Hän osaa käyttää yhdistelmäajoneuvoa ja sen lisälaitteita taloudellisesti ja turvallisesti sekä käsitellä ajoneuvoa perävaunun kanssa myös vaikeissa ja pehmeissä tie- ja keliolosuhteissa.</p> <p>Tutkinnon suorittaja osaa valmistella ajoneuvonsa kuormatilat kuormaus- tai purkausvalmiuteen ja kuormata esim. pyöräkuormaajalla ajoneuvon erilaisilla tuotteilla säädösten ja olosuhteiden sallimaan maksimikuormaan. Hän ymmärtää massan olemuksen ja perävaunun vaikutuksen yhdistelmäajoneuvon käyttäytymiseen sekä osaa soveltaa kuorman sijoittamista ja varmistamista koskevia säädöksiä. Hän osaa varustaa käytössään olevan kuljetusyksikön erikoiskuljetusehtojen mukaisesti, tuntee kuljetuksissa vaadittavat erikoiskuljetusluvut ja hallitsee niiden edellyttämät käytännön toimet. Hän tuntee yleisimpien kuljetettävien tuotteiden käyttötarkoitukset ja nimet.</p> <p>Tutkinnon suorittaja ymmärtää ja osaa täyttää kuljettajaa, kuorma-autoa, siihen kytkettyä perävaunua ja kuormaa koskevia suomen- tai ruotsin- sekä englannin- tai saksankielisiä kuljettajan tehtäviin liittyviä asiakirjoja. Hän tuntee tieliikenteen maakohtaisia maksuja ja rajoituksia. Tutkittavalla on voimassaoleva ADR-kappaletavarakuljetuksiin oikeuttava ajolupa, ja hän osaa soveltaa vaarallisten aineiden kansallisia ja kansainvälisiä maantiekuljetusmääräyksiä. Hän ymmärtää kuljettajan vastuun ympäristönsuojelusta vaarallisten aineiden maantiekuljetuksissa.</p>	
<p>TUTKINNON OSA</p>	<p>Tutkintosuoritus</p>	<p>Arviointikohteet ja arviointikriteerit</p>
<p>MASSATAVARA- JA ERIKOISKULJETUKSET</p>	<p>Ammattitaito ja sen taustalla olevien tietojen ja periaatteiden hallinta sekä</p>	<p>Suoritus on hyväksytty, jos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tutkinnon suorittaja osaa suorittaa annetun kuljetustehtävän turvallisesti ja taloudellisesti ympäristötekijät huomioon ottaen. • Tutkinnon suorittaja osaa kuormata omatoimisesti ajoneuvon säädösten ja määräysten mukaisesti oikeaa työjärjestystä ja

	<p>soveltamistaito osoitetaan pääasiassa kuljetusyrityksen tai oppilaitoksen kalustolla tavanomaisten kuljetus- ja huoltotehtävien yhteydessä. Näyttöä voidaan täydentää erillisten selvitysten, kirjallisten tuotosten ja tehtävien, haastattelujen ja keskustelujen sekä tutkittavan itsearviointin avulla.</p>	<p>työturvallisuusmääräyksiä noudattaen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tutkinnon suorittaja osaa käyttää ajoneuvon kippi- ja kasettilaitteita sekä muita kuormatilanvarusteita ja kuormauslaitteita, esim. pyöräkuormaajaa. • Tutkinnon suorittaja osaa varustaa ajoneuvot erikoiskuljetuksen lupaehtojen mukaisesti. • Tutkinnon suorittaja osaa toimia oikein erilaisissa asiakaspalvelutilanteissa sekä hallitsee erilaisten tuotteiden käsittelyn ja niihin liittyvät asiakirjat. <p>Hyväksytyt suoritus on itsenäinen, säädösten mukainen ja lähes virheetön, ja siihen käytetty aika on alan ammattimiehen ajankäytön mukainen.</p> <p>Suoritus on hylätty, mikäli kokeessa käytettävä ajoneuvo tai jokin sen varuste, kuljetettava tuote tai kuormankäsittelylaite vaurioituu väärän käyttötavan takia tai jos näytön vastaanottajan on puututtava tilanteeseen henkilö- tai materiaalivahingon välttämiseksi.</p>
--	---	---

SÄILIÖKULJETUKSET

<p>TUTKINNON OSAN TAVOITE</p>	<p>Tutkinnon suorittaja tietää kuorma-auton ja siihen kytketyn perävaunun liikennekelpoisuuden vaatimukset ja osaa varmistaa sekä ajoneuvojen että niiden lisälaitteiden teknisen ja turvallisen toimivuuden ennen ajoon lähtöä. Hän osaa käyttää yhdistelmäajoneuvoa ja sen lisälaitteita taloudellisesti ja turvallisesti sekä osaa määrittää ajoneuvon soveltuvuuden eri aineiden kuljetukseen.</p> <p>Hän tietää kuljetettavien aineiden säiliöiden hyväksymisiä ja tarkastuksia koskevat määräykset. Hän osaa kuormata ajoneuvoon erilaisia tuotteita säiliön täyttöasteen salliman määrän käyttäen eri kuormauslaitteita ja huomioiden myös purkamisjärjestyksen. Hän osaa purkaa kuorman erilaisia purkauslaitteita käyttäen. Hän osaa etsiä tiedot kuljetettavien tuotteiden ominaisuuksista ja tietää, miten tulee toimia vahingon sattuessa.</p> <p>Tutkinnon suorittaja ymmärtää liikkuvan nesteen ja perävaunun vaikutuksen yhdistelmäajoneuvon käyttäytymiseen sekä osaa käytännössä soveltaa kuorman sijoittamista koskevia säädöksiä. Hän tietää säiliökuljetuksissa vaadittavat luvat ja asiakirjat sekä hallitsee niiden käytön työtilanteissa. Hän ymmärtää ja osaa täyttää kuljettajaa, kuorma-autoa ja siihen kytkettyä perävaunua sekä kuormaa koskevia suomen- tai ruotsin- sekä englannin- tai saksankielisiä kuljettajan tehtäviin liittyviä asiakirjoja. Hän tuntee tieliikenteen maakohtaisia maksuja ja rajoituksia.</p> <p>Tutkittavalla on voimassaoleva ADR-säiliökuljetuksiin oikeuttava ajolupa, ja hän osaa soveltaa vaarallisten aineiden kansallisia ja kansainvälisiä säiliökuljetusmääräyksiä. Hän ymmärtää kuljettajan vastuun ympäristönsuojelusta vaarallisten aineiden maantiekuljetuksissa.</p>	
<p>TUTKINNON OSA</p>	<p>Tutkintosuoritus</p>	<p>Arviointikohteet ja arviointikriteerit</p>
<p>SÄILIÖKULJETUKSET</p>	<p>Ammattitaito ja sen taustalla olevien tietojen ja periaatteiden</p>	<p>Suoritus on hyväksytty, jos:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tutkinnon suorittaja osaa suorittaa annetun kuljetustehtävän turvallisesti ja taloudellisesti ympäristötekijät huomioon ottaen. • Tutkinnon suorittaja osaa kuormata omatoimisesti ajoneuvon säädösten ja määräysten mukaisesti oikeaa työjärjestystä ja

	<p>hallinta sekä soveltamistaito osoitetaan pääasiassa kuljetusyhtiön tai oppilaitoksen kalustolla tavanomaisten kuljetus- ja huoltotehtävien yhteydessä. Näyttöä voidaan täydentää erillisten selvitysten, kirjallisten tuotosten ja tehtävien, haastattelujen ja keskustelujen sekä tutkittavan itsearviointin avulla.</p>	<p>työturvallisuusmääräyksiä noudattaen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tutkinnon suorittaja osaa käyttää ajoneuvon, tavaran lähettäjän ja vastaanottajan kuormankäsittelylaitteita. • Tutkinnon suorittaja osaa toimia oikein erilaisissa asiakaspalvelutilanteissa sekä hallitsee erilaisten tuotteiden käsittelyn ja niihin liittyvät asiakirjat. <p>Hyväksytty suoritus on itsenäinen, säädösten mukainen ja lähes virheetön, ja siihen käytetty aika on alan ammattimiehen ajankäytön mukainen. Suoritus on hylätty, mikäli kokeessa käytettävä ajoneuvo tai jokin sen varuste, kuljetettava tuote tai kuormankäsittelylaite vahingoittuu väärän käyttötavan takia tai jos näytön vastaanottajan on puututtava tilanteeseen henkilö-, ympäristö- tai tuotevahingon välttämiseksi.</p>
--	--	--

PUUTAVARAN KAUKOKULJETUKSET

<p>TUTKINNON OSAN TAVOITE</p>	<p>Tutkinnon suorittaja osaa käyttää puutavaran kuljetukseen liittyviä erityisvarusteita taloudellisesti ja tehokkaasti.</p> <p>Tutkinnon suorittaja hallitsee puutavaran paikantamisjärjestelmät ja osaa suunnitella ja järjestää puutavaravarastot (terminaalit) toimiviksi kokonaisuuksiksi.</p> <p>Hän tunnistaa kaupalliset puutavaralajit ja osaa lajitella puutavaran.</p> <p>Hän tuntee kuljetettavan puutavaran ominaisuuksia sekä siihen liittyviä määräyksiä ja osaa soveltaa niitä käytännön työtehtävissä.</p> <p>Tutkinnon suorittaja tuntee puutavaran kesäaikaista varastointia koskevan lainsäädännön päivämäärineen. Lisäksi hän tunnistaa yleisimmät puutavaran tuholaiset ja niiden aiheuttamat</p>
-------------------------------	---

	<p>vioittumat.</p> <p>Tutkinnon suorittaja tuntee puutavaran mittauksen perusteet, kun sitä mitataan ajoneuvossa eri menetelmillä. Hän osaa hoitaa osaltaan kuljetuksiin liittyvän dokumentoinnin ja kirjanpidon.</p>
--	---

